

SVEUČILIŠTE U ZAGREBU
FILOZOFSKI FAKULTET
ODSJEK ZA INFORMACIJSKE I KOMUNIKACIJSKE
ZNANOSTI
KATEDRA ZA BIBLIOTEKARSTVO
Akademska godina 2013. / 2014.

Janja Dimnjaković

**DOPRINOS KNJIŽNICA HRVATSKE FRANJEVAČKE
PROVINCIJE SV. ĆIRILA I METODA HRVATSKOJ
KULTURI**
diplomski rad

mentorica: doc. dr. sc. Ana Barbarić

Zagreb, lipanj 2014.

SADRŽAJ

UVOD

1. FRANJEVCI – OD OSNUTKA DO DANAS

2. FRANJEVCI U HRVATSKOJ

3. DOPRINOS KNJIŽNICA HRVATSKE FRANJEVAČKE PROVINCije SV. ĆIRILA I METODA HRVATSKOJ KULTURI

4. FRANJEVAČKE KNJIŽNICE PROVINCije SV. ĆIRILA I METODA

4. 1. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U POŽEGI

4. 2. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U ČAKOVCU

4. 3. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U ILOKU

4. 4. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U VARAŽDINU

4. 5. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U SAMOBORU

4. 6. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KRAPINI

4. 7. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U SLAVONSKOM BRODU

4. 8. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U VIROVITICI

4. 9. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KARLOVCU

4. 10. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U VUKOVARU

4. 11. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U CERNIKU

4. 12. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U NAŠICAMA

4. 13. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KLOŠTAR IVANIĆU

4. 14. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U ZAGREBU (KAPTOL)

4. 15. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA NA TRSATU (RIJEKA)

5. KATALOŽNA OBRADA ZBIRKI RIJETKIH KNJIGA U KNJIŽNICAMA

HRVATSKE FRANJEVAČKE PROVINCije SV.ĆIRILA I METODA

ZAKLJUČAK

POPIS LITERATURE

UVOD

Radeći kao informator u narodnoj knjižnici prije samog pisanja svog diplomskog rada odlučila sam kako se želim u svom diplomskom radu na studiju Bibliotekarstva baviti posebnom vrstom knjižnica, tj. specijalnim knjižnicama, posebno se ograničivši na knjižnice vjerskih ustanova. Smatram da je o radu narodnih knjižnica već mnogo toga rečeno te da su knjižnice vjerskih ustanova na neki način zakinite, što zbog svoje prijašnje zatvorenosti prema građanstvu, što zbog manjka interesa da se njih istražuje i o njima se piše. Logičan izbor za mene su bile franjevačke knjižnice s obzirom da sam odrasla u blizini franjevača, živeći tek desetak minuta od franjevačkog samostana u Samoboru, no nakon prvotne želje da pišem o franjevačkim knjižnicama diljem Hrvatske, odlučila sam suziti temu svog rada i baviti se knjižnicama koje su meni kao stanovniku središnje Hrvatske dostupnije, a to su one Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Treba odmah napomenuti kako sam odlučila u radu obuhvatiti veći dio knjižnica te provincije. Raznolik broj informacija, stanja na terenu i spremnosti na suradnju pojedinih samostana pridonio je opsežnosti i raznolikosti ovog rada. Stoga će se u radu baviti i katalogiziranim knjižnicama poput one u Kloštar Ivaniću, ali i onima koje su zakinite za razvoj i čije je stanje za franjevence, ali i hrvatske kulturne djelatnike zabrinjavajuće, poput knjižnice Franjevačkom samostanu u Samoboru.

Predmet rada su, dakle, knjižnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda te njihov doprinos hrvatskoj kulturi.

Cilj je na primjeru franjevačkih knjižnica Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda prikazati što te knjižnice čuvaju na svojim policama, u svojim trezorima i sefovima, koliko je građa koju čuvaju značajna za hrvatsku kulturu, koliko je očuvana i koliko je osuvremenjen pristup tim knjižnicama. Cilj je isto tako prikazati na primjeru 15-ak knjižnica Provincije kakvo je stanje u knjižnicama bilo nekada, a kakvo je ono danas. Jesu li se dogodili značajniji pomaci k očuvanju, zaštiti i dokumentiranju, tj. katalogiziranju i digitaliziranju građe. Isto tako želi se ovim radom istražiti koliko su te knjižnice danas otvorene sveukupnoj javnosti ili one kao i u prošlosti služe samo redovnicima unutar samostana u kojim se nalaze.

Ovaj sam rad odlučila podijeliti na više poglavlja i pod poglavlja. Uvodni dio govori o franjevcima od njihova osnutka do danas, dok sljedeće poglavlje govori o franjevcima na području današnje Hrvatske. Svakako treba spomenuti prilikom pisanja ovog rad i druge dvije

značajne provincije, a to su Hrvatska franjevačka provincija sv. Jeronima te franjevačku provinciju Bosna Srebrena. Kao literaturu za uvodno poglavlje izabrala sam između ostalog i jedno od najznačajnijih djela za franjevački red, a to je životopis sv. Franje Asiškog kojeg je napisao Toma Čelanski. Kako životopis na hrvatskom jeziku ne postoje u obliku knjige, prilikom pisanja prvog poglavlja od velike pomoći bio Stjepan Kelčić, nacionalni ministar Franjevačkog svjetovnog reda, koji mi je životopis ustupio u elektroničkom obliku. Pišući o franjevcima u Hrvatskoj referirala sam se na rad franjevca fra Franje Emanuela Hoška *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj*, ali i službenu Internet stranicu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda.

O doprinosu franjevacu ćirilometodske provincije hrvatskoj kulturi pisala sam u trećem poglavlju ovog rada, a referirala sam se na nekoliko radova koji govore o toj temi poput rada Stjepana Damjanovića i Josipa Bratulića *Značenje franjevačkih knjižnica u kulturi Sjeverne Hrvatske* te rad Franje Emanuela Hoška *Dragocjeno blago franjevačkih knjižnica gornje Hrvatske*. Za vrijeme pisanja cijelog rada posebnu pomoć kod nastajanja rada, ali i prikupljanja literature i dodatnih informacija pružao mi je fra Vatroslav Frkin, arhivar i knjižničar Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, čijom sam prezentacijom rada *Rad u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda* završila treće poglavlje ovog rada.

U četvrtom i najvećem poglavlju ovog rada govorila sam o primjerima koje možemo susresti na terenu. U svakom pod poglavlja govorim o jednoj od samostanskih knjižnica. Donosim podatke koje je na terenu prikupio fra Vatroslav Frkin te smatram važnim napomenuti kako sam prilikom pisanja rada koristila velik dio njegovih rukopisa, koji su prepuni informacija o samostanima. Podatke sam dobila i od gospođe File Bekavac – Lokmer te gospodina Jurja Lokmera, koji zadnjih nekoliko godina marljivo i predano rade na uređivanju knjižnica diljem provincije te njihovoj katalogizaciji i digitalizaciji, o čemu će biti riječi i u posljednjem poglavlju ovog rada. Uz sva ta saznanja provela sam i anketu pomoću koje sam saznala još neke dodatne podatke, a koju donosim kao prilog ovom radu.

Građu koju sam koristila dobila sam većim dijelom na posudbu iz knjižnice franjevačkog samostana na Kaptolu u Zagrebu, pri čemu mi je nesebično pomogao fra Vatroslav Frkin, knjižničar i arhivar Franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, ali i od bračnog para Lokmer, koji se intenzivno bave franjevačkim knjižnicama danas. Smatram

važnim istaknuti i spremnost kolega knjižničara, koji rade na uređivanju građe po određenim samostanima, na suradnju te gvardijana i fratara koji su se odazvali te odgovorili koliko su im prilike to dopuštale na pitanja iz moje ankete.

1. FRANJEVCI – OD OSNUTKA DO DANAS

Jedan od najznačajnijih svetaca katoličke Crkve zasigurno je osnivač franjevačkog reda sv. Franjo Asiški. Njegov život započeo je 1182. godine u Asizu u obitelji bogatog trgovca tkaninom, Pietra Bernardonea i Pike Bernardone. Povjesničari navode kako je 1202. godine buknuo rat između Perugie i Asiza, u kojem je sudjelovao i sv. Franjo. Stanovnici grada Asiza bili su poraženi, a među zarobljenicima se našao i sv. Franjo Asiški.¹ Oslobođen nakon godinu dana vraća se kući i obolijeva. Otac Atanazije Matanić piše kako je između 1205. i 1206. godine sv. Franjo Asiški započeo svoj put obraćenja.² Između 1206. i 1207. godine kako navode brojni pisci, koji su se bavili njegovim životom, sv. Franjo Asiški popravljja crkvice sv. Damjana i sv. Marije Anđeoske – Porcijunkulu, a godinu kasnije okuplja oko sebe i prvu braću s kojom počinje propovijedati. Godinu kasnije pridružilo mu se još nekoliko laika, te je 1209. godine bilo jedanaest braće. Upravo ta godina smatra se godinom osnivanja franjevačkog reda. Te iste godine sv. Franjo piše Pravilo i odlazi u Rim kako bi ga papa Inocent III. odobrio.

Slika sv. *Franjo Asiški*³

¹ Usp. Bobin, C. Najmanji od najmanjih. Zagreb: Teovizija, 2003.

² Usp. o. Matanić, A. Na izvoru franjevačke duhovnosti. Split: Symposion, 2003.

³ Fotografiju snimila Janja Dimnjaković.

Godine 1212. godine na samu Cvjetnicu sv. Klara, tada djevojka od 18 godina, odlazi od kuće želeći prihvatiti redovnički život. Ona se zajedno sa još dvije sestre iste godine nastanjuje u crkvicu sv. Damjana, a ubrzo potom sv. Franjo donosi i pravilo II. reda – klarisa. Godine 1221. osnovao je sv. Franjo Treći franjevački red, a dvije godine kasnije 1223. u Fonte Colombu, pored Rietija na Duhove saziva opći kapitul, proširuje Pravilo, koje konačnu papinu potvrdu dobiva 19. rujna 1223. godine. Odlazi u Greccio, samotište u kojem postavlja prve jaslice. Godine 1224. na La Verni sv. Franjo ima viđenje i prima stigme. Bolestan i pred smrt vraća se u Asiz te u Porcijunkuli nekoliko dana prije smrti sastavlja Oporuku, spis kojim podsjeća braću na Pravilo. Umro je 4. listopada 1226. godine u dobi od 44 godine, točno 20 godina od obraćenja. U Asizu ga je svetim proglasio papa Grgur IX., 16. srpnja 1228. godine, dvije godine nakon smrti. Njegovi posmrtni ostaci 1230. godine iz crkve sv. Jure (dio današnje bazilike sv. Klare), preneseni su u dvostruku baziliku koja danas nosi njegovo ime. Za vrijeme svog kratkog života 1225. godine napisao je i prvu pjesmu na narodnom jeziku u talijanskoj književnosti, koja nosi naziv Pjesma stvorova ili Pjesma brata Sunca.⁴ Franjevci kao crkveni red zauzimaju značajno mjesto u katoličkoj Crkvi kroz stoljeća, a dijele se na tri reda: Mala Braća, Konventualci i Kapucini. No, svakako treba spomenuti i ostale redove: muški redovi su konventualci, kapucini, red Male Braće te trećoredci. U ženski red ubrajaju se klarise te još postoje i svjetovni trećoredci. Franjevački red danas ima oko 2.000.000 pripadnika, a sjedište reda je u Rimu.⁵

⁴ Usp. Čelanski, T. Životopis sv. Franje Dostupno na: <http://www.ofm.hr/juniorat/images/knjige/celano%201.pdf>; <http://www.ofm.hr/juniorat/images/knjige/celano%202.pdf> (26. 05. 2013.).

⁵ Usp. Franjevci (31. 03. 2013.) Dostupno na: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Franjevci> (26. 05. 2013.).

2. FRANJEVCI U HRVATSKOJ

Na području Hrvatske franjevci reda Male braće djeluju unutar tri provincije: sv. Jeronima te sv. Ćirila i Metoda. Franjevci provincije sv. Ćirila i Metoda djeluju na prostoru kontinentalne Hrvatske, od Trsata, preko Zagreba, Varaždina, Našica, Cernika, Vukovara do Subotice, dok franjevci sv. Jeronima svoje samostane imaju duž jadranske obale od Istre do Dubrovnika te Kotora, a franjevačka provincija Presvetog Otkupitelja koja okuplja samostana kopnenog dijela Dalmacije. U hrvatsko govorno područje svrstavamo još dvije provincije: Bosnu Srebrenu i Hercegovačku provinciju.

Prvi franjevci su na tlo današnje Hrvatske došli u 13. stoljeću, a njihove nastambe nicale su uz feudalne zamke i unutar gradskih zidina, kako piše Franjo Emanuel Hoško u svom djelu *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj*. Franjevci su nekad, ali i danas svugdje rado primljeni, pa su tako neki drugi crkveni redovi franjevcima u prošlosti ustupali svoje samostane na korištenje, Hoško piše kako su u Našicama to bili ivanovci, u Ivanić Gradu benediktinci. Franjevci su u 15. stoljeću počeli osnivati svoje prve samostane na području Hrvatske i Bosne, no prvi problemi dolaze za vrijeme turskih napada, kada su franjevci bili prognani iz svojih samostana, koji su pak bili uništavani i spaljivani. Nakon Bečkog rata te odlaskom Turaka s područja današnje Hrvatske i Bosne, započinje obnova unutar Crkve, a Zagreb je bio drugi najvažniji grad u tom razdoblju, pa je tako 1613. godine u Zagrebu franjevac Franjo Drašković osnovao visoku bogoslovnu školu. Kroz 18. i 19. stoljeće, kako piše Hoško, franjevci su odigrali značajnu ulogu kao nosioci političkog i crkvenog jedinstva među Hrvatima. U 19. stoljeću franjevci obavljaju i vjeroučiteljsku službu, manji dio njih obavlja pastoralne poslove, a u posljednjoj četvrtini 19. stoljeća opći se franjevački pokret ujedinjuje u razne franjevačke grupacije te tako nastaju provincije sv. Ćirila i Metoda na području Slavonije i zapadne Hrvatske te provincija sv. Jeronima na području južne Hrvatske te provincije Presvetog Otkupitelja. Franjevci ponovno prihvaćaju siromašan način života te zajednički život unutar samostana. Poslije Prvog svjetskog rata osnovane su različite udruge unutar franjevačkog reda poput društva franjevačkih profesora i apostolata Trećeg reda.⁶

O povijesti franjevac brojne sam podatke pronašla i na internetskoj stranici Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, koja je osnovana prije Prvog svjetskog rata, točnije

⁶ Usp. fra Hoško, F. E. *Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj*. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2001.

1900. godine. Puni naziv današnje provincije glasi – Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, a prostire se na području tri nadbiskupije: Zagrebačke, Riječke i Đakovačko-osječke, na području tri biskupije: Varaždinske, Požeške, Gospičko–senjske, Sisačke i Bjelovarsko–križevačke, ali i na području dvije biskupije u Srbiji: Subotičke i Srijemske (u pokrajini Vojvodini). Djelatnost franjevac provincije sv. Ćirila i Metoda je široka, pa tako uz svoje redovničke dužnosti, pomažu siromašnima, a u njihove djelatnosti se svrstavaju i župni pastoral, evangelizacijski seminari u Kući susreta Tabor, vjeronauk, služba ispovijedanja, vodstvo molitvenih grupa, pokreta, crkvenih zborova, ali i ure klanjanja i duhovne vježbe, duhovne asistencije Franjevačkom svjetovnom redu i franjevačkoj mladeži, pastoral hodočašća te umjetničke izložbe, duhovni koncerti, izdavačka, urednička, knjižnična, muzejska i arhivska djelatnost.

O franjevcima na području ćirilometodske provincije piše i jedan od značajnih hrvatskih etnologa – Vitomir Belaj u svom članku Razvoj franjevaštva na području hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Vitomir Belaj piše kako su se franjevci na području današnje franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda pojavili još u vrijeme sv. Franje, ali naglašava kako ne postoji niti jedan historijski podatak o tom događaju, dok povijesni izvori kažu kako je već 1217. godine predviđeno osnivanje Ugarske provincije, u čije sastavu se našla i današnja provincija sv. Ćirila i Metoda. Godine 1270. Provincija ugarskog kraljevstva imala je 25 samostana. Franjevci u vrijeme dolaska na prostore današnje Hrvatske nisu imali svoje samostane, već su boravili po kućama i gostionicama, iako kako navodi Vitomir Belaj već za života sv. Franje nastali su samostani u Varaždinu i Zagrebu, no treba naglasiti kako o tome nema nikakvih pisanih dokaza. Zahvaljujući darovnicama kraljeva i velikaša franjevački su samostani ekonomski jačali, no prodorom Turaka na područje današnje ćirilometodske provincije dolazi do propadanja franjevačke organizacije, koja se počinje obnavljati oko 1600-te godine, kad je provinciju ponovno oživio provincijal Franjo Drašković. Godine 1603. franjevci su upravo njegovom zaslugom došli u Koprivnicu i tamo su ostali do 1616. godine, dok je 1607. godine Franjo Drašković započeo obnovu zagrebačkog samostana, a deset godina kasnije i samostana u Varaždinu. Nakon odlaska Turaka, situacija se kroz stoljeća mijenja za Crkvu, pa i za franjevce, pa je tako car Josip II. u Austro-ugarskoj monarhiji provodio prosvjetiteljske reforme, u sklopu kojih je ukinuo 700 samostana. Nakon smrti cara Josipa II., točnije, 1791. godine ukinuta je zabrana o primanju novaka u Red, no trebalo je proći nekoliko godina prije no što su proradili novicijati. Krajem 19. stoljeća, točnije 1855. godine Austro-ugarska monarhija sklopila je dogovor sa Svetom Stolicom te je Crkva u Hrvatskoj dobila ponovnu slobodu, pa je tako došlo i do obnove razvoja franjevaštva,

a Vitomir Belaj piše kako su se posebno istaknuli franjevci Klaro Vascotti, Salezije Volčić, Josip Matzek i Kajo Agić te su svojim djelovanjem pridonijeli obnovi franjevaštva na području današnje Hrvatske. No, dvadesetak godina kasnije, točnije 1870. godine otkazan je dogovor Monarhije i Svete Stolicy. Do 3. lipnja 1900. i osnutka ćirilometodske provincije na području današnje Hrvatske djelovalo je nekoliko provincija: sv. Križa, sv. Ladislava, sv. Ivana Kapistranskog te su sve tri na početku 20. stoljeća uz samostan u Čakovcu postale jedinstvenom ćirilometodskom provincijom, čiji je prvi provincijal bio Vendelin Vošnjak.⁷ Danas na području ćirilometodske provincije djeluje oko 200 franjevaca unutar dvadesetak župa, a posebno je razvijen Franjevački svjetovni red i Franjevačka mladež, koji se posebno zauzimaju za potrebite, kulturu, prave životne vrijednosti, širenje katekizma, ekumenizam i međureligijski dijalog. Na čelu hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda nalazi se provincijal fra Ilija Vrdoljak.

Slika Franjevci reda male braće hrvatskih provincija sv. Jeronima i sv. Ćirila i Metoda, u društvu konventualaca i časnih sestara⁸

⁷ Usp. Belaj, V. Razvoj franjevaštva na području hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. U: Franjevci hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda, ur. Fra Franjo Emanuel Hoško, Marija Mirković, Vitomir Belaj. Zagreb: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1992.

⁸ Fotografija je nastala za vrijeme XVII. hoda FRAME, koji se svake godine održava u zadnjem tjednu srpnja i prvom tjednu kolovoza na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine te Italije. Fotografija je snimljena 4. kolovoza 2010. godine u Asizu. Fotografiju je snimila Janja Dimnjaković.

Druga franjevačka provincija koja djeluje na prostoru današnje Hrvatske je provincija sv. Jeronima, koja se proteže na području Dalmacije i Istre, sa svojim samostanima na priobalju i otocima, od Rovinja do Kotora. Njezini članovi djeluju apostolski u 10 biskupija. Provincija je nastala u okviru stare franjevačke provincije Sv. Serafina. Provincija se već u 13. stoljeću organizirala u četiri manje upravne jedinice, zvane kustodije: istarska, rapska, zadarsko-splitska te dubrovačka, koje su zajedno brojile 25 samostana. Prema povijesnim dokumentima prvi samostani u Trogiru, Zadru, Splitu, Dubrovniku, Puli nastali su na području današnje provincije sv. Jeronima još za života sv. Franje. Ime Sv. Jeronima provincija je usvojila 1393. godine. Kroz 20. stoljeća Provincija je doživjela značajne promjene. Među svoje djelatnosti provincija ubraja: propovijedi, nastavu vjeronauka, ali i kulturnu djelatnost. Članovi provincije posebno ističu apostolsku djelatnost, koju Provincija razvija u tzv. pučkim misijama, te pomoću raznih “pučkih” pobožnosti i vođenjem Franjevačkog Svjetovnog Reda. Franjevačka provincije sv. Jeronima imala je dugu povijest, a provincijom je službeno postala 1899. godine ujedinjenjem tadašnje dubrovačke i zadarske provincije. Braća na području ove provincije mogu se ponositi i djelovanjem u raznim drugim djelatnostima, poput ljekarstva (Ljekarna Male Braće u Dubrovniku), a djelovali su i djeluju i kao prosvjetitelji i čuvari kulturnog, književnog i muzejskog blaga, posebnu pažnju poklanjajući knjižnicama, koje obiluju vrijednim rukopisima i tiskanim dijelima. Danas je sjedište provincije u Zadru. Ukupno broji 58 zavjetovanih redovnika. Jedan od najznačajnijih pripadnika ove provincije bio je jedan od najznačajnijih hrvatskih svetaca sv. Nikola Tavelić, ali i papa Nikola IV. Posljednjih godina braća Provincije posvećuju više pozornosti pastoralnim ustanovama i brigama, o čemu svjedoči njihova nazočnost u Južnoj Africi, u Crnoj Gori i osobito na nekim većim župama u Istri i Dalmaciji (Pula, Rijeka, Zadar, Split itd).⁹ Na čelu provincije danas je fra Andrija Bilokapić.

⁹ Usp. Povijesni pregled. Dostupno na: <http://www.ofm-sv-jeronim.hr/tko-smo-mi/pastoralno-djelovanje-2/> (26. 05. 2013.).

3. DOPRINOS KNJIŽNICA HRVATSKE FRANJEVAČKE PROVINCIJE SV. ĆIRILA I METODA HRVATSKOJ KULTURI

Pripremajući se za pisanje ovog rada te prikupljajući i pregledavajući dostupnu literaturu uočila sam kako je o knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda objavljena količina materijala, dok je o knjižnicama Provincije sv. Jeronima podatke vrlo teško pronaći. Sastavljajući anketni upitnik koji prati ovaj diplomski rad, imala sam namjeru obuhvatiti knjižnice i jedne i druge provincije, no na kraju sam odlučila kako ću u ovom radu tek spomenuti knjižnice Provincije sv. Jeronima, a detaljnije se baviti knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Razlog ovoj odluci je i stanje fonda, količina podataka, ali i otvorenost i spremnost na suradnju samostana i njihovih redovnika. Naime, po dolasku u franjevački samostan na Kaptolu i prilikom prvog susreta sa knjižničarom Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, fra Vatroslavom Frkinom, saznala sam kako se građa franjevačkih knjižnica Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda počela katalogizirati u skupni katalog naziva Franjo te osim restauracije inkunabula i ostale građe, teži se i digitalizacije što više jedinica građe. Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda provodi već duže vrijeme ovaj projekt, no nedostaju financijska sredstva. Isto tako treba napomenuti kako knjižnice Provincije sv. Jeronima ne sudjeluju u tom projektu niti katalogiziraju i digitaliziraju svoju baštinu te samim time ne mogu u potpunosti biti otvorene javnosti, iznimka je knjižnica samostana Male Braće u Dubrovniku, o kojoj će biti riječi u nastavku ovog rada. Upravo iz navedenih razloga te zbog daleko veće dostupnosti podataka i informacija odlučila sam se u ovom radu koncentrirati na knjižnice Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Osim anketnog upitnika o današnjem stanju knjižnica, prilikom pisanja ovog rada koristila sam i velik broj rukopisa i materijala (što objavljenih, što neobjavljenih) koje mi je ustupio fra Vatroslav Frkin, knjižničar Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, ali isto tako koristila sam i brojne podatke o projektu katalogizacije i digitalizacije građe knjižnica Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, koji su mi ustupili voditelji projekta gđa. Fila Bekavac Lokmer i g. Juraj Lokmer.

Izabrala sam pisati o knjižnice franjevačkih samostana smatrajući kako one sadrže kulturno i povijesno blago od velikog značenja za hrvatsku kulturu.

Akademici Josip Bratulić i Stjepan Damjanović u Predgovoru Bibliografije knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, pod nazivom Značenje franjevačkih knjižnica u kulturi Sjeverne Hrvatske pišu kako je povijest kršćanskih redova povezana s knjigama i knjižnicama, s obzirom da su knjige služile između ostalog za obrede. Upravo zbog obreda dolazi do prvog prikupljanja knjiga, na temelju kojeg su nastale današnje franjevačke knjižnice:

*Kasnije su na Zapadu bile oblikovane dvije glavne knjige za zajedničko moljenje i obrede, misal i brevijar, ali su se u isto vrijeme u posebnim prostorijama počele sakupljati knjige, posebice nakon što je dužnost svakog brata redovnika bila u danima korizme pročitati jednu knjigu. Ta je odredba prekretnica u tradiciji samostanskih knjižnica, ...*¹⁰

Osnivanjem sveučilišta u gradovima, franjevačke knjižnice dodatno dobivaju na značaju, navode autori, jer uz sveučilišne knjižnice, knjižnice unutar samostana čuvaju značajnu i dragocjenu građu. Knjige su bile bogato ilustrirane, a kako navode autori, težilo se prepisivanju knjiga, čime su se posebno bavili redovnici:

*Franjevački samostani u Hrvatskoj odlikuju se bogatim zbirkama rukopisanih i tiskanih knjiga, koje su se čuvale u samostanima od Dubrovnika do Rovinja, od Zadra do Vukovara, od Trsata do franjevačkih samostana u Bosni. Iako su samostanske knjižnice stradavale u požarima (kao trsatska 1692.), u ratnim sukobima i pustošenjima, kod nas još i zabranom i ukidanjem redova (Družbe Isusove, a zatim i pavlina), još i danas samostanske knjižnice predstavljaju bogata spremišta književne i knjižne građe prošlosti i sadašnjosti. One svjedoče o visokom intelektualnom dometu tadašnjih redovnika i o velikom zanimanju za sve što se u svijetu stvara i promišlja, piše i objavljuje.*¹¹

Knjižnice ćirilometodske provincije i danas čuvaju velik broj knjiga hrvatskih pisaca na tri pisma: latinici, ćirilici i glagoljici, ali i na brojnim jezicima poput njemačkog, mađarskog, talijanskog i latinskog. Josip Bratulić i Stjepan Damjanović navode kako su upravo samostanske knjižnice bile mjesto gdje su građu mogli koristiti i đaci srednjih škola, ali i bogoslovi i profesori na visokim školama, koje su se obično nalazile u blizini samostana.

¹⁰ Bratulić, J., Damjanović, S. Predgovor: Značenje franjevačkih knjižnica u kulturi Sjeverne Hrvatske. U: Frkin, V., Holzleitner, M. Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb: HAZU, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2008., str. 5.

¹¹ Ibid., str. 6.

Osim građe koja je redovnicima služila za propovijedi i obrede, knjižnice su unutar svog fonda imale i brojne rječnike i gramatike, ali i građu koja je služila za pučko prosvjećivanje. Franjevci su u povijesti poznati kao učenici ljudi, stoga ne čudi da u franjevačkim knjižnicama možemo pronaći i literaturu koja se bavi i ljekarstvom, zdravstvom i medicinom. Najzastupljenije su svakako knjige čija je tematika teološko – filozofska. U prošlosti se posebna briga vodila i o formatu knjiga. Misli i propovjedne knjige bile su velikih formata, jer se težilo da budu dostupne svima, ali čitale su se samo u knjižnici. Na taj način ih se čuvalo od uništavanja i propadanja, jer su na korištenje bile dane samo u samostanskim knjižnicama. Manjeg su formata bile knjige koje su redovnici nosili na putovanja ili su im bile potrebne u svakodnevnom životu, a to su knjige poput molitvenika, brevijara i priručnika. Upravo na putovanjima i hodočašćima, kako pišu autori, franjevci su dobivali ili kupovali knjige koje su nadograđivale ili produbljivale njihova znanja i vještine. Osim teoloških knjiga, bilo je tu beletristike te knjiga s zemljopisnom i tehnološkom tematikom. Tako se zaslugom fra Vatroslava Frkina i pokojnog fra Miljenka Holzleitnera u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda danas čuvaju rijetke knjige poput *Propovijedi* Ivana Bilostinca te Kurelićeva *Pripovijest o putovanju*. Autori zaključuju predgovor navodeći kako su franjevačke knjižnice imale značajnu ulogu u kulturnom životu Hrvatske u povijesti, a bez njihove građe danas je gotovo nemoguće prikazati kulturna i povijesna zbivanja na području Hrvatske kroz stoljeća.¹²

O građi franjevačkih knjižnica na području današnje kontinentalne Hrvatske pisao je u Uvodu već navedene Bibliografije knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda i fra Emanuel Hoško. Navodi kako svaki samostan u svom sastavu ima i knjižnicu. Te knjižnice, kako navodi Hoško, čuvaju blago sabranih knjiga, a posebno inkunabule. Povijesno je prije 1900. godine Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda bila razdjeljena na tadašnje tri provincije: Provinciju sv. Ladislava, Provinciju sv. Križa te Provinciju sv. Ivana Kapistranskog. Kapitulom iz 1593. godine u Valladolidu određeno je da svaki samostan mora imati onoliko knjiga koliko je potrebno redovnicima i nastavnicima franjevačkih škola. Prvotna je zadaća ove odredbe bila osigurati u svakom samostanu potrebnu građu nastavnicima i redovnicima, kako je oni sami ne bi trebali nabavljati, no ovu su odredbu krajem 19. stoljeća preuzele tzv. Sambukanske konstitucije te

¹² Usp. Bratulić, J., Damjanović, S. Predgovor: Značenje franjevačkih knjižnica u kulturi Sjeverne Hrvatske. U: Frkin, V., Holzleitner, M. Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb: HAZU, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2008.

su ostale na snazi čitavo stoljeće. Upravo Sambukanske konstitucije zaslužne su jednim značajnim dijelom za bogatstvo fonda franjevačkih knjižnica. One su obvezivale gvardijane samostana da u svom samostanu uspostave samostansku knjižnicu te prikupljaju građu za redovnike i nastavnike. Ovu odredbu je 1635. godine potvrdio i tadašnji papa Inocent XI., jer je zaključeno kako samostanske knjižnice propadaju. Redovnici su imali zadaću brinuti i knjigama pokojnih redovnika, no isto tako dobivali su novčana sredstva za nabavu nove građe:

*Isto tako je odredio da svako samostansko bratstvo mora izričito zadužiti jednog brata službom knjižničara koji će uređivati knjižnicu te raspoređivati knjige po sadržaju, čistiti ih i popravljati oštećene. Služba knjižničara bilo bi najbolje povjeriti, misli papa, braći propovjednicima jer su oni vični korištenju knjiha i zbog toga sposobni prosuditi njihovu vrijednost. I papa spominje da su redoviti korisnici knjiga propovjednici i nastavnici. Kako upravo oni najčešće imaju vlastite knjige, dužni su ih predati u samostanske knjižnice, ali im knjižničari te knjige trebaju dati na korištenje produžujući iz mjeseca u mjesec dopuštenje iznošenja knjiga izvan knjižnice. Naravno, svim korisnicima knjižnog fonda papa prijeti oduzimanjem službe ne budu li na vrijeme vraćali knjige u knjižnicu.*¹³

U 17. stoljeću knjižnica je također bila značajan dio samostana, neke već od prije, a druge se tada počinju osnivati. Poseban značaj imale su na području tadašnje Provincije sv. Ladislava. Postoje pravila prema kojima bi knjižnice trebale voditi brigu o svojoj građi:

*Knjižni fond u nekim je samostanima bio popisan na kartice, a zakonik traži da knjige budu zapisane u posebnu knjigu koja je upravo namjenjena toj svrsi. Knjige valja popisati u taj katalog po abecednom redu njihovih autora, a imena autora valja zapisati i na naljepnice koje treba nalijepiti na naslovnu stranicu. Jasno, sav taj posao sređivanja knjiga u knjižnicama i čuvanje samih knjiga zbor Provincije povjerava u svakom samostanu posebnom knjižničaru, marljivom i vjernom, jer mu je zadaća bdjeti nad knjigama, pa knjige ne smiju uzimati iz knjižnice bez njegovog dopuštenja ni propovjednici ni nastavnici.*¹⁴

¹³ Hoško, E. Uvod: Dragocjeno blago franjevačkih knjižnica gornje Hrvatske. U: Frkin, V., Holzleitner, M. Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb: HAZU, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2008., str. 20.

¹⁴ Hoško, E. Uvod: Dragocjeno blago franjevačkih knjižnica gornje Hrvatske. U: Frkin, V., Holzleitner, M. Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb: HAZU, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2008., str. 22.

Kao značajna skupina korisnika spominju se nastavnici, s obzirom da su uz samostane postojale i škole. Tako je Franjo Drašković u prvoj polovici 17. stoljeća uz samostan sv. Franje na zagrebačkom Kaptolu osnovao školu moralnog bogoslovlja i filozofije, a potom je otvoreno i učilište filozofije, preteča prvih bogoslovskih škola na području kontinentalne Hrvatske. Osim bogoslovskih škola, u blizini ili u sklopu samostana djelovale su i tzv. gramatičke škole. Upravo je djelovanje škola uz samostane određivalo sadržaj knjiga u samostanskim knjižnicama. Posebno je bio zastupljena građa od 17. do 19. stoljeća. Posebno su unutar knjižnica zastupljeni hrvatski autori, s obzirom da su i nastavnici u školama bilježili značajne informacije, a ti su spisi i knjige potom pohranjivani u knjižnicama. Svećenici su pak bilježili svoje propovijedi. Sva ta građa danas čini značajan dio fonda franjevačkih knjižnica diljem Hrvatske.

Autori Maja Krtelić, Tihomira Čop i Damir Hasenay u članku Organizacijske pretpostavke zaštite knjižne baštine u samostanskim knjižnicama navode kako su samostanske knjižnice mjesta na kojima se i danas čuva veliko kulturno blago. Neke od njih teže otvoriti svoja vrata javnosti, dok su neke i dalje neuređene te građa u njima propada. Napominju kako samostanske knjižnice možemo svrstati u specijalne knjižnice. Autori napominju kako se zbog nedostatka znanja, sredstava ili pak nečeg trećeg samostanske knjižnice suočavaju sa propadanjem građe, koja je u nekima od njih smještena u neadekvatnim uvjetima. Osim problema i prepreka financijske prirode, knjižnice se suočavaju sa nedostatkom prostora koji bi bio namjenjen zaštiti građe koju knjižnica posjeduje. Autori navode kako se javlja i nedostatak osoba koje bi radile u knjižnicama, a trebaju imati potrebna znanja. O toj će temi biti govora i u ovom radu, jer sam u anketi koju sam za ovaj rad provodila unutar samostanskih knjižnica postavila i pitanje stručnosti osoblja zaduženih za samostanske knjižnice. Za razliku od prošlosti, kada je kao što smo u prethodnom dijelu teksta, zakonom bila propisana briga o knjižnicama, danas ne postoji adekvatan zakon kojim bi se definiralo i reguliralo kako trebaju djelovati samostanske knjižnice. Autori predlažu suvremene procese konzervacije i restauracije građe, koje bi trebale provesti knjižnice koje dosad to nisu činile i čijoj građi prijeti propadanje. Napominju kako treba težiti minimalnim intervencijama na građi, ne treba od nje napraviti novu jedinicu građe, već treba težiti njenom očuvanju te spriječiti njezino daljnje propadanje. Tek nekoliko zakona danas govori o zaštiti građe unutar samostanskih knjižnica: Zakon o knjižnicama, Zakon o zaštiti i očuvanju kulturnih dobara, Pravilnik o matičnoj djelatnosti knjižnica te Pravilnik o zaštiti knjižnične građe. Autori napominju kako se nigdje u zakonima samostanske knjižnice direktno ne spominju, no kako

bi one pomoć u zaštiti i očuvanju građe trebale potražiti od strane sveučilišnih i Nacionalne knjižnice. Samostanske su knjižnice djelomično definirane jedino u Hrvatskim standardima za specijalne knjižnice. Krtelić, Čop i Hasenay zaključuju kako je potrebno izraditi dokument koji će jasno definirati djelatnosti i uloge samostanskih knjižnica.¹⁵

Fra Vatroslav Frkin u svom radu pod nazivom *Rad u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda* piše kako se u sastavu svih samostanskih knjižnica nalaze i arhivi, a upravo rad na uređivanju arhiva potaknuo je franjevce da počnu uređivati i samostanske knjižnice. Popisivanje knjiga fra Vatroslav Frkin počeo je 1982. godine u Klanjcu te u Našicama. Knjige su popisivane nasumce, bez obzira na abecedu i godine. Upravo na temelju tog popisa knjižnica franjevačkog samostana u Našicama proglašena je spomenikom kulture te je 1987. godine knjižnica otvorena za javnost. Detaljnije će o knjižnici u Našicama biti govora u nastavku ovog rada. Potom slijedi i popisivanje građe u knjižnicama samostana u Kloštru Ivaniću, Virovitici i ostalim samostanima. U intervjuu koji je dao u rujnu 2008. godine fra Vatroslav Frkin, knjižničar Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda napomenuo je kako je potrebno samostanske knjižnice otvoriti javnosti.

Posebno kvalitetna građa koju knjižnice franjevačkih samostana čuvaju su inkunabule, o kojima piše Šime Jurić u *Slovu* 1984. godine. Podijeliti ih možemo na inkunabule na hrvatskom jeziku, tiskane glagoljicom ili latinicom, na inkunabule objavljene na drugim jezicima, kao što su talijanski i latinski jezik te na inkunabule koje su izdali ili tiskali hrvatski tipografi i izdavači.

¹⁵ Krtelić, M.; Čop, T.; Hasenay, D. Organizacijske pretpostavke zaštite knjižne baštine u samostanskim knjižnicama. // *Libellarium*, III, 2 (2010), str. 113.- 134.

4. FRANJEVAČKE KNJIŽNICE PROVINCIJE SV. ĆIRILA I METODA

4. 1. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U POŽEGI

U zapisima fra Vatroslava Frkina o *Knjižnici franjevačkog samostana u Požegi* pronašla sam brojne zanimljive podatke. Od 13. stoljeća pa do provala Turaka franjevci su boravili u Požegi, od kud odlaze 1551. godine. Po dopuštenju pape Grgura XIII. franjevci dolaze u Veliku 1575. godine, a s obzirom da su Turci 1583. godine spalili požeški samostan Velika, stjecanjem okolnosti postaje centar franjevačke kulture u Slavoniji, pa su se tako tamo nalazili i sjemenište i novincijat i škola. Gradnja novog samostana u Požegi počinje 1691. godine, a završila je 1708. godine. Za vrijeme Marije Terezije 1789. godine ukinut je požeški samostan, a sav inventar je bio preseljen u velički samostan. Antun Mandić tadašnji zagrebački kanonik založio se u Beču da se franjevci vrate u požeški samostan. Carski dekret je napisan i izdan 1796. godine u Budimu po savjetu kraljevskog namjesnika te se franjevci vraćaju u Požegu, ali samostan u Velikoj je ukinut. Prostorije knjižnice su ostale iste od 1845. godine do danas. To su dvije spojene prostorije. Jedna je veća a druga manja. Police su drvene što odgovara i samim knjigama. Knjige su složene po stoljećima, tj. u manjoj prostoriji su djela iz 17. i 18. stoljeća. U većoj su djela iz 19. stoljeća. Nedavno je u istočnom djelu određena velika prostorija za djela iz 20. i 21. stoljeća. U posebne dvije manje prostorije nalaze se trezori , tj. ormari u kojima se nalaze posebno vrijedne tiskane knjige. Tu je nekoliko inkunabula, a osim inkunabula nalaze se i rijetke i stare knjige iz 16. stoljeća. Vrijedna je također zbirka srpskih i slovenskih rijetkih knjiga, koje su izdvojene sve do 1850. godine, no svakako je najvažnija zbirka hrvatskih rijetkih knjiga. Fra Paškal Cvekan u svom djelu *Požeški franjevci i njihovo djelovanje* ističe posebno zaslužnu braću za uređenje požeške knjižnice, a to su fra Antun Ferić i fra Josip Pavišević. Za Ferićevog gvardijanata uređena je knjižnica i napisan je katalog svih knjiga, koji je tada brojio 5000 jedinica građe. Vrlo je važan doprinos fra Kaje Agjića, koji se posebno istaknuo u nabavi knjiga i časopisa. Početkom 20-tog stoljeća požeška knjižnica je nanovo uređena, a kartoteku je napravio fra Blaž Glogovac. Gotovo do svoje smrti 2005. godine radio je u ovoj požeškoj knjižnici fra Miljenko Holzleitner, koji je zajedno s fra Vatroslavom Frkinom napisao *Bibliografiju knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda 1495. – 1850*. Opis svih hrvatskih djela požeške samostanske knjižnice napravio je fra Miljenko Holzleitner. Prema tom popisu požeška samostanska knjižnica ima 730 hrvatskih rijetkih knjiga tiskanih do 1850. godine. Fra Miljenko Holzleitner obradio je kataloški i knjige 20.

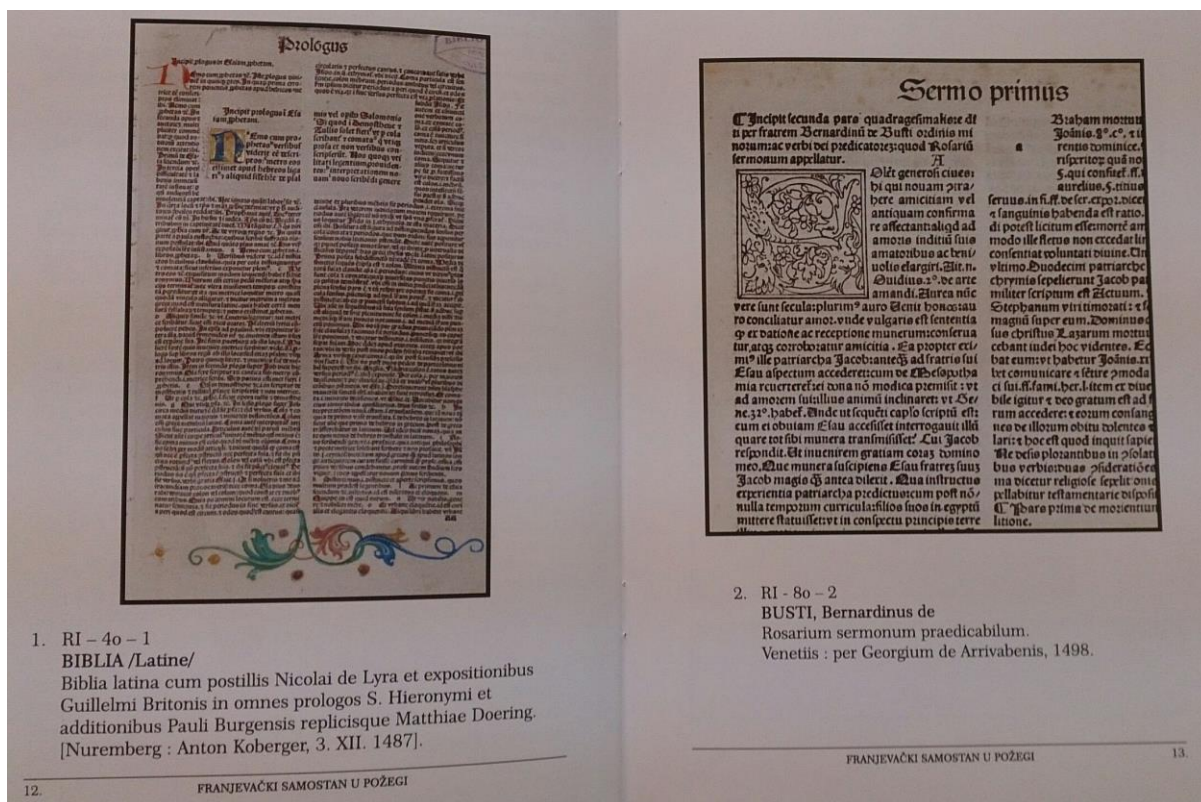
stoljeća. Fra Vatroslav Frkin na kraju rada izradio je nadu da bi ovu knjižnicu uskoro braća franjevci mogli otvoriti za znanstvena istraživanja javnosti. Dijana Klarić, autorica izložbe i kataloga *Franjevci požežani* zaključuje kako su se osim liturgijskom djelatnošću franjevci bavili i prepisivanjem knjiga. U franjevačkom samostanu u Požegi čuvaju i prvi zapis o prvom franjevačkom knjižničaru u tom samostanu – fra Petru Lipovčiću. Autorica napominje kako je upravo franjevački samostan u Požegi, kada se govori o samostanima Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, prvi započeo katalošku obradu knjiga u integriranom knjižničnom sustavu Crolist. Proveden je proces katalogizacije i inventarizacije građe te je građa dostupna na mreži u Katalogu Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Osim na mrežnim stranicama Provincije, katalog je moguće pretraživati i web stranici franjevačkog samostana u Požegi. Kako je knjižnica franjevačkog samostana u Požegi zaštićeno kulturno dobro, svakako je prema mišljenju autorice, važno istaknuti značaj inkunabula koje knjižnica posjeduje: *Biblie* iz 1487. godine i *Rosarium sermonum praedicabilum* Bernardinusa de Busti-ja.

Slika *Unutrašnjost knjižnice franjevačkog samostana u Požegi*¹⁶

¹⁶ Fotografija je preuzeta sa službene web stranice franjevačkog samostana u Požegi. Dostupno na: http://www.franjevci-pozega.eu/index.php?option=com_content&view=article&id=19&Itemid=115 (Posljednji put pregledano 29. listopada 2013. godine).

Kada govorimo o rijetkoj i staroj građi knjižnica posjeduje oko 4000 jedinica građe, a poseban dio je zbirka hrvatskih rijetkih knjiga tiskanih do 1850. godine, kojih je u požeškom samostanu oko 700-tinjak. Ovaj podatak potvrdio je i fra Vatroslav Frkin u svom radu pod nazivom *Knjižnica franjevačkog samostana u Požegi*. Dijana Klarić pri kraju svog rada posebice ističe radove franjevača rodom iz Požege poput Kaje Adžića, Josipa Kovačevića i mnogih drugih, čija građa zasigurno još više doprinosi vrijednosti fonda knjižnice franjevačkog samostana u Požegi. Danas je knjižnica raspoređena u nekoliko prostorija prema kriteriju starosti knjiga: posebnu prostoriju zauzimaju knjige 17. stoljeća, a posebnu one 18. i 19. stoljeća, dok treću prostoriju zauzimaju knjige tiskane u 20. i 21. stoljeću. Građa tiskana u 15. i 16. stoljeću, kao stara i rijetka građa do 1850. godine smještena je u posebne vatrootporne trezore.

1. RI - 4o - 1
BIBLIA /Latine/
Biblia latina cum postillis Nicolai de Lyra et expositionibus
Guillelmi Britonis in omnes prologos S. Hieronymi et
additionibus Pauli Burgensis replicisque Matthiae Doering.
[Nuremberg : Anton Koberger, 3. XII. 1487].

2. RI - 8o - 2
BUSTI, Bernardinus de
Rosarium sermonum praedicabilium.
Venetis : per Georgium de Arrababenis, 1498.

Slika Fotografije Kataloga izložbe unutar kojeg se nalaze i preslike inkunabula knjižnice franjevačkog samostana u Požegi¹⁷

Današnji prostor knjižnice smješten je u obnovljeni dio samostana, na prvom katu i zauzima cijelo jedno krilo današnjeg samostana. S obzirom na zasebni ulaz, prikladan je prema izvješću File Bekavac – Lokmer i Jurja Lokmera, koji su oni proveli 2012. godine i za javnu upotrebu, jer je djelomično fizički odvojen od ostatka samostana u kojem obitavaju

¹⁷ Fotografiju je snimila Janja Dimnjaković.

redovnici. Knjige su smještene na novim policama, a građa je na njih složena prema pravilima struke. Treba napomenuti kako još nije sva građa složena na police, no ima svakako prostora za širenje zbirke. Stariji dio građe nalazi se na drvenim policama, dok su najvrjednije knjige smještene u sefovima u zasebnoj prostoriji. Građa se obrađuje u Crolistu, a to čini djelatnica Gradske knjižnice i čitaonice u Požegi, gđa. Dijana Klarić, na pola radnog vremena. Njezin kvalitetan rad pridonijet će otvaranju knjižnice javnosti, a građu je moguće i mrežno pretraživati unutar kataloga u CROLIST-u.¹⁸

Dijana Klarić, također je ispunila anketni upitnik, koji prati ovaj diplomski rad. Navela je kako knjižnica posjeduje oko 25 000 svezaka knjiga, od čega 5 000 svezaka rijetke i stare građe te dvije inkunabule. Najčešći korisnici knjižnice su franjevci u samostanu, učenici, studenti, profesori i znanstvenici. Mogućnost učlanjenja u ovu knjižnicu ne postoji, a knjižnica posjeduje računalni katalog, unutar kojeg je popisani veći dio građe. Katalog pokriva područja 15., 17. stoljeće, dio 18. i dio 19. stoljeća. Najvrjednija građa čuva se u vatrootpornim trezorskim ormarima, a građa bez korica ili oštećena građa oblaže se bezkiselinskim arhivskim papirom. Godine 2010. najvrjednija građa je očišćena i preventivno zaštićena te se u tom prostoru nalazi i odvlaživač zraka i uređaj za mjerenje vlage u prostoriji. Upravo se posebno štite inkunabule, stara građa i hrvatska rara, kao najvrjedniji primjerci građe koju knjižnica posjeduje. Građa se u budućnosti planira digitalizirati, a na korištenje se daje uz pošteno dopuštenje, samo u prostoru samostana. Građu knjižnica izlaže, ali i posuđuje drugim kulturnim institucijama, uz uvjet da se ne fotokopira i da se čuva u bezkiselinskom papiru. Međuknjižničnom posudbom među franjevačkim knjižnicama knjižnica i posuđuje građu, a nabavlja je iz ostavština, putem darova te zamjenom sa drugim knjižnicama. O knjižnici brine stručna osoba. Kao zaključak, Dijana Klarić navodi kako su franjevačke knjižnice specijalne knjižice, koje osim čuvanja građe, zahtijevaju i primjerenu zaštitu i obradu te to smatra ključnim pitanjem za njihov opstanak u budućnosti, a upravo bi brigu o njima trebali voditi diplomirani knjižničari.

¹⁸ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Požegi ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 2. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U ČAKOVCU

Prema zapisima fra Vatroslava Frkina, koji mi je ustupio materijale za ovaj diplomski rad, franjevci su na područje Čakovca stigli 1695. godine, na poziv kneza Nikole Zrinskog. Prvotna zgrada samostana izgorjela je u požaru 1699. godine, pa o vrijednosti današnje knjižnice možemo govoriti od 1702. godine kada je ona izgrađena. Upravo studij filozofije i teologije u samostanu pomogao je obogaćivanju zbirke koju knjižnica posjeduje. Ovo je jedna od knjižnica koja ne posjeduje inkunabule u svojoj zbirci, no kako navodi fra Vatroslav Frkin, posjeduje 15 dijela iz 16. stoljeća, koja posjeduju značajnu vrijednost. Najstarije djelo koje knjižnica posjeduje je djelo Gabriela Biel-a *Sarmones dominicales* iz 1515. godine. Sveto Pismo na hrvatskom jeziku pojavljuje se tek 1831. godine, stoga možemo zaključiti kako su se i čakovečki franjevci služili Svetim Pismom na latinskom jeziku. Značajno djelo koje knjižnica posjeduje je svakako i djelo Bl. Ivana Dunska Scotta *Quaestiones Quatour Voluminum scripti Oxoniensis Super Sententias*. Kako fra Vatroslav Frkin piše sjeverna Hrvatska bogatija je građom 18. i 19. stoljeća, stoga je izuzetak upravo ova knjižnica koja posjeduje značajnu količinu građe 15. i 16. stoljeća. Od ostalih djela fra Frkin izdvaja i rad Franje Glavinića *Czvit szvetih*. Djelo govori o životu svetaca, koje je svećenicima pomoglo prilikom sastavljanja propovijedi. Zbog činjenice da je djelo izdano 1657. godine smatra se vrijednim primjerkom u čakovečkoj knjižnici. Djela hrvatskih autora također su zastupljena u navedenoj knjižnici te svakako treba spomenuti djelo Josipa Ruđera Boškovića *Theoria Philosophiae naturalis*. Upravo se ovo djelo smatra njegovim najvrjednijim djelom, a tiskano je 1763. godine u Veneciji. Što se referentne građe tiče fra Vatroslav Frkin posebnu pažnju poklanja leksikonu Andrije Jambrešića *Lexicon Latinum interpretatione Illyrica, Germanica et Hungarica locuples*. Andrija Jambrešić rodom iz Klanjca predavao je kao isusovac filozofiju, teologiju i kanonsko pravo na brojnim sveučilištima poput onih u Grazu i Beču. Autor zamjećuje kako je rječnik zapravo sastavio Jambrešićev subrat Franjo Sušnik, no zbog upotrebe nekoliko njih koje posjeduje knjižnica Franjevačkog samostana u Čakovcu, jest oštećeno. Prema zapisima fra Paškala Cvekana samostanska knjižnica posjeduje i građu Pavlinskog samostana sv. Helene te građu iz župne knjižnice sv. Mohovila u Mihovljanu. Kroz stoljeća knjižnica se selila unutar samostanskih prostorija, posljednjim preseljenjem knjižnica je dobila i nove police za knjige koje posjeduje, te je dio knjiga smješten po stoljećima. Fra Vatroslav Frkin zabilježio je 170 značajnih jedinica građe. U 17. stoljeću nisu tiskana na području današnje Hrvatske, već su tiskana u Beču i Grazu, s obzirom na česte napade Turaka. Iz tog razdoblja svakako valja spomenuti, uz već spomenuti *Czvit szvetih* i

djelo Grgura Teretiusa *Confessio et instructio idiotae*. Djelo je zbog čestog korištenja od strane svećenika poprimilo vidljive znakove korištenja.¹⁹ Samostanska knjižnica u Čakovcu ima oko 10 000 svezaka, niti jedne inkunabule, ali ima 15 svezaka knjiga 16. stoljeća, 7 svezaka slovenskih knjiga do 1850. godine te vrlo vrijednu zbirku rijetkih hrvatskih knjiga od 17. do 19. stoljeća. Osim knjižnice samostan posjeduje i arhiv, koji čuva vrijedne rukopise i knjige poput *Libri intimorum*, *Circularium provincialium*. Građu je u budućnosti potrebno inventarizirati i dati na korištenje budućim generacijama.²⁰ U anketnom upitniku koji sam prilikom pisanja rada poslala svim samostanima, fra Stanko Belobrajdić napomenuo je kako knjižnica samostana nije kataloški sređena, tj. nije katalogizirana i inventarizirana te je izrazio žaljenje što se dosad nije puno radilo kada se govori o samostanskoj knjižnici.

Knjižnica samostana u Čakovcu je manjih dimenzija, smještena je u prostoru koji zbog svojih nedostataka nije pogodan za njezin smještaj, a pogotovo ono što je glavni cilj cijele Provincije, a to je otvoriti knjižnice, pa tako i ovu javnosti. Knjige su djelomično dobro složene, a djelomično su nabacane u prolazima među policama, što nikako ne odaje dobar estetski dojam. Gospodin i gospođa Lokmer zaključuju kako je knjige potrebno složiti na police i započeti proces katalogizacije, s čime se složio i već u prethodnim rečenicama spomenuti gvardijan ovog samostana. Problem veze i radne snage nije problem, stoga se svi zajedno nadaju da će sa realizacijom projekta krenuti čim prije.²¹

¹⁹ Usp. Frkin, V. Knjižnica franjevačkog samostana u Čakovcu. // 350 godina franjevacu u Čakovcu / gl. urednik Stjepan Hranjec. Čakovec: Franjevački samostan Čakovec, 2010.

²⁰ Usp. Frkin, V. Knjižnica franjevačkog samostana u Čakovcu. // 350 godina franjevacu u Čakovcu / gl. urednik Stjepan Hranjec. Čakovec: Franjevački samostan Čakovec, 2010.

²¹ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Čakovcu ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 3. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U ILOKU

Fra Vatroslav Frkin u Zborniku radova Dani Julija Benešića u izdanju Muzeja grada Iloka piše kako su franjevci u Iloku živjeli već u 14. stoljeću, a to potkrepljuje činjenicom da je upravo sv. Ivan Kapistran poslije borbe s Turcima umro u navedenom samostanu. Novi procvat poslije odlaska Turaka franjevačka kultura u Iloku doživljava u 17. stoljeću kada su ponovno uspostavljeni župa i samostan. Osim značajnog arhiva, veliko mjesto u kulturnom životu samostana, ali i samog Iloka zauzima i franjevačka knjižnica. Fra Vatroslav Frkin napominje kako je nakon brojnih seoba i uređenja knjižnica dobila kvalitetno mjesto za smještaj svoje građe i to u kuli samog samostana. Knjižnica je složena, kao i ostale franjevačke knjižnice po stoljećima, a bogatstvo građe može potvrditi činjenicom kako je velik broj primjeraka knjiga sakupljan i čuvan upravo zbog postojanja filozofske i teološke škole. Knjižnica prema zapisima fra Vatroslava Frkina čuva oko 500 svezaka građe, no to nije kako i on bilježi točan popis, već će se prilikom izrade nove kartoteke utvrditi stvaran broj jedinica građe koju knjižnica posjeduje.

Slika Unutrašnjost knjižnice franjevačkog samostana u Iloku²²

²² Fotografija je preuzeta sa službene web stranice Društva knjižničara u Splitu. Dostupno na: <http://www.dkst.hr/ekskurzija-2007-10-25/Ilok-05-Knjižnica%20franjevaskog%samostana.jpg> (Posljedni put pregledano 29. listopada 2013. godine).

Valja napomenuti kako je Zbornik izdan 2006. godine. Najvrjedniji dio fonda smješten je u tri ormara, tj. u tri trezora. Knjižnica posjeduje i četiri značajne inkunabule. Zbog svoje vrijednosti imale su prednost pri restauraciji građe. Knjižnica prema zapisima fra Vatroslava Frkina posjeduje i 134 sveska hrvatskih rijetkih knjiga koje su tiskane do 1850. godine. Sačuvano je sedam rijetkih slovenskih i srpskih djela. Kada se govori o građi sačuvanoj prema stoljećima, sačuvano je 90 svezaka građe iz 16. stoljeća. Fra Vatroslav izrazio je želju za katalogizacijom građe koju knjižnica posjeduje kako bi se građa spriječila od propadanja, ali i kako bi postala dostupna javnosti.²³

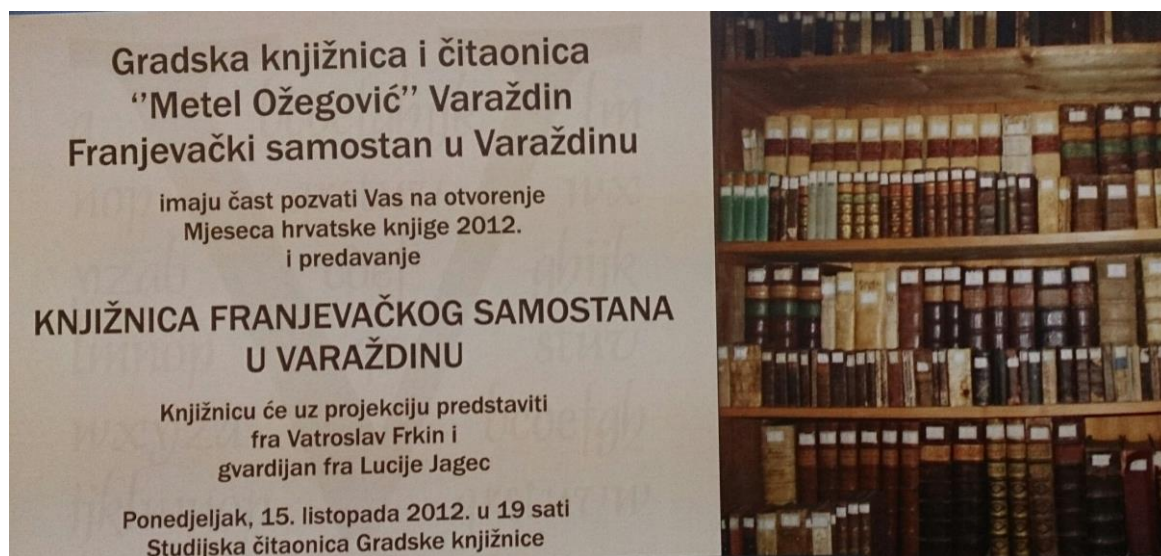
Knjižnica franjevačkog samostana u Iloku, koja danas ima 13 000 svezaka građe, zanimljiva je zbog svog smještaja u jednu od kula iločkog grada. Knjižnica je složena na metalno – drvene police, a vrijednija je građa smještena u sefove, dok su neke od knjiga u procesu restauracije. Najveći je dio građe katalogiziran, no g. i gđa. Lokmer izražavaju u izvještaju brigu za smještaj građe, jer nisu riješeni uvjeti oko pitanja vlage u knjižnicu. Kako je u tijeku rješavanje tog problema, knjižnica će biti izmještena, upravo kako bi se vlaga sanirala, a sve se financira iz fondova Europske Unije. S obzirom da je sada moguće u knjižnicu ući jedino iz blagovaonice, potrebno je razmisliti o boljem rješenju za njezin trajni smještaj, kako bi mogla biti i otvorena javnosti, a ne samo redovnicima. Projekt obrade građe počeo će po završetku radova koji su sada u tijeku, a dotad je moguće katalogizirati jedino građu iz sefova, za što bi trebalo osigurati, kao i u ostalim gradovima stručnog knjižničara.²⁴

²³ Usp. Frkin, V. Arhiv i knjižnica franjevačkog samostana u Iloku. Zbornik radova Dani Julija Bebešića, Muzej grada Iloka, 2006.

²⁴ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Iloku ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 4. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U VARAŽDINU

Fra Lucije Jagec u katalogu izložbe *Izložba knjižnih rariteta iz knjižnice franjevačkog samostana u Varaždinu* koja je održana 2012. godine piše kako su franjevci na područje Varaždina došli na poziv kralja Bele IV. između 1239. i 1270. godine. Osim što su se bavili liturgijskom djelatnošću posebnu brigu vodili su i o opismenjavanju svojih vjernika. U prilog tome najbolje govori do danas očuvana prostorija franjevačke apoteke sa znamenitim Rangerovim freskama, ističe fra Jagec. Osim ljekarne, franjevci su imali i Klasičnu gimnaziju, koja je zatvorena 1945. godine. S obzirom na brojne djelatnosti kojima su se franjevci na području Varaždina obavljali, građa koju posjeduje njihova knjižnica pokriva područje teologije, filozofije, zdravstva, ekonomije, školstva, kulture. Ova knjižnica posjeduje 38 inkunabula, što je značajan broj za jednu franjevačku knjižnicu. Osim knjiga teološkog sadržaja i inkunabula, knjižnica posjeduje i velik broj medicinskih knjiga te veliku zbirku domaćih i stranih časopisa. Želja je fra Lucija Jageca, povodom otvaranja navedene izložbe otvoriti knjižnicu javnosti i omogućiti dostupnost zaista bogate količine građe koju ona posjeduje.²⁵

Slika Fotografija pozivnice na otvaranje izložbe i predavanje i blagu Knjižnice franjevačkog samostana u Varaždinu²⁶

Jasminka Štimac u istom je katalogu izložbe piše pod naslovom *Knjižno blago franjevačkog samostana u Varaždinu*. Fond knjižnice smješten je na drugom katu

²⁵ Usp. Jagec, L. Franjevci kao čuvari hrvatske knjige. Izložba knjižnih rariteta iz knjižnice franjevačkih samostana u Varaždinu 15.10.-15.11.2012., Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović Varaždin, Franjevački samostan u Varaždinu, 2012.

²⁶ Fotografiju je snimila Janja Dimnjaković. (29. listopada 2013.).

samostanske zgrade, a prostor namijenjen knjižnici uređen je još 1905. godine. Ormari za knjige uređeni su tako da sežu do stropa i omogućuju adekvatnu pohranu jedinica građe. Fra Filip Fribec je početkom 20. stoljeća izradio je *Alfabetički izkaz pisaca djela, nalazećih se u franjevačkoj knjižnici u Varaždinu*, te je tako knjižnica dobila i svoj katalog. Katalog navodi klasifikacijske oznake za knjige te daje upute kako postupati sa novim knjigama. Osnovnu klasifikaciju cijelog fonda čine deset velikih i malih slova abecede, koji su ponekad kombinirani sa rimskim brojevima. Uz teologiju zastupljena su i ostala područja poput filozofije, prava, povijesti, medicine, književnosti i umjetnosti. Uz abecedni popis autora, knjižnica posjeduje i anonimni popis autora. Knjige su signirane te obrađene. Početkom 1907. godine knjižnica je imala oko 4000 svezaka građe. Poput ostalih knjižnica i knjižnica franjevačkog samostana u Varaždinu posjeduje i inkunabule, a knjižni je fond povećan nakon što su ukinute knjižnice u samostanima u Ormožu, Remetincu i Križevcima, a potom i one u Lepoglavi i još nekim gradovima. Osim braći franjevcima unutar samostana knjige su služile i studentima teologije, sjemeništarcima te učenicima klasične gimnazije. Autorica uočava kako se širenjem fonda javlja problem prostora za pohranu građe te je stoga knjižnici naknadno dodijeljeno još nekoliko prostorija. Jasminka Štimac napominje kako stvaran broj jedinica građe još nije utvrđen, no broji oko 25 000 knjiga. Godine 1998. počela je ponovna klasifikacija knjiga tiskanih do 1850. godine te je sastavljen *Popis rijetkih knjiga Franjevačkog samostana u Varaždinu*, na kojem su uz Šimu Jurića radili i Kazimir Đurman i Vatroslav Frkin. Izložbom su varaždinski franjevci, zaključuje autorica, željeli pokazati javnosti sa blagom koje knjižnica posjeduje, posebno izdvajajući građu tiskanu u varaždinskoj Manliusovoj tiskari. Posebno ističe djelo Antuna Vramca *Postill*, pisano kajkavskim narječjem u drugoj polovici 16. stoljeća. Od inkunabula knjižnica čuva dvije značajne inkunabule *Biblia* iz 1475. godine i *Biblia* iz 1498. godine. Autorica zaključuje kako je opsegom i značajem građe knjižnica franjevačkog samostana u Varaždinu najbogatija franjevačka knjižnica sjeverozapadne Hrvatske.²⁷

Fond ove knjižnice nalazi se u neprikladnim uvjetima, s obzirom da je građa izložena vlazi. Potrebno je čim prije, zaključuju g. i gđa. Lokmer, nabaviti prikladne ormare za čuvanje najvrjednije građe, koja se sada čuva u drvenim ormarima ili je pak izložena na otvorenim policama. Posao čišćenja, sortiranja i slaganja građe bavila se gđa. Jasminka Štimac iz

²⁷ Štimac, J. Knjižno blago franjevačkog samostana u Varaždinu. Izložba knjižnih rariteta iz knjižnice franjevačkih samostana u Varaždinu 15.10.-15.11.2012., Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović Varaždin, Franjevački samostan u Varaždinu, 2012.

Gradske knjižnice u Varaždinu, kojoj je pomagala i skupina volontera. Iako je građa trenutno smještena u neadekvatnom prostoru, njezino elektroničko obrađivanje je započelo, jer je osigurano računalo i pristup katalogu CROLIST.²⁸

Upravo je i Jasminka Štimac, odgovorivši na pitanja u anketnom upitniku, pomogla stvaranju potpune slike o knjižnici franjevačkog samostana u Varaždinu danas. Knjižnica posjeduje oko 25 000 svezaka knjiga, od čega su čak 35 inkunabule, koje koriste franjevci samostana te ne postoji mogućnost učlanjenja u samostansku knjižnicu za ostale građane. Katalozi koje knjižnica posjeduje su na listićima, na kojem je popisana dio novijeg fonda. Uz taj katalog računalni katalog objedinjuje građu inkunabula i rijetkih knjiga, a građa nabavljena do 1907. godine popisana je u katalogu u obliku knjige. Ova knjižnica nije otvorena za javnost, inkunabule čuvaju u metalnim ormarima, dok se ostala građa čuva na otvorenim policama. Prozori su zaštićeni roletama, a u prostorijama gdje se nalaze knjige redovito se kontrolira vlaga i temperatura zraka. Posebno se štite inkunabule i stara građa, a knjižnica svoju građu ne digitalizira. Cjeloviti kataložni zapisi inkunabula mrežno su dostupni u Biltenu prinova Knjižnica HFP sv. Ćirila i Metoda (u sklopu umreženih knjižnica korisnica knjižničnog programa CROLIST). Građu je moguće koristiti u prostorijama samostana te postoje određena ograničenja što se tiče njezinog korištenja. Knjižnica unutar svojih prostorija ne izlaže građu, ali je daje na posudbu drugim kulturnim institucijama, a uvjeti posudbe unaprijed se dogovaraju i ovise o vrsti građe koja se posuđuje. Ne korisiti se međuknjižnična posudba, a građa se nabavlja darom i kupnjom. Trenutno ne postoji osoba koja brine o samostanskoj knjižnici, a da je za to stručno osposobljena te se upravo time zaključuje gđa. Štimac, treba baviti u bližoj budućnosti.

²⁸ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Varaždinu ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 5. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U SAMOBORU

Dolazak franjevac na područje Samobora povezan je sa prodiranjem Turaka na tlo današnje Hrvatske. Franjevci se sele te jedno vrijeme borave i u zavjetnoj kapeli sv. Leonarda u Kotarima kraj Ruda da bi 1610. godine Ana Marija Ungnad omogućila franjevcima povratak u Samobor. Darovana im je crkva Blažene Djevice Marije i uz nju je sagrađen samostan. Prvotno zdanje samostana i crkve stradalo je u požaru, pa je novi samostan uređen 1647. godine. Zdanje današnjeg samostana u potpunosti je završeno 1721. godine, a uz samostan je izgrađeno i sjemenište i gimnazija. Samostan u svom sastavu i danas posjeduje i arhiv i knjižnicu. Počeci samostanske knjižnice sežu u 1622. godinu. Smještena je u dvije prostorije i tri trezora, unutar kojih se nalazi ukupno 7000 knjiga. Fra Vatroslav Frkin, piše autorica ovog rada Irena Šepl, pod nazivom *Arhiv i knjižnica franjevačkog samostana u Samoboru*, kako je upravo on posljednji uređivao knjižnicu franjevačkog samostana u Samoboru i to osamdesetih i početkom devedesetih godina prošloga stoljeća. Knjige su bile raspoređene u deset skupina, podskupine i redne brojeve. Sedamdesetih godina 20. stoljeća fra Mario Crvenka složio je knjige po strukama i to u 14 razreda. Fond je sastavljen uglavnom od teološke i filozofske literature, no bitan dio svakako čine i knjige farmaceutske i medicinske struke iz 18. stoljeća. Upravo je franjevačka ljekarna bila prva ljekarna u Samoboru te upravo te očuvane knjige svjedoče o njezinom postojanju. Danas je knjižnica sastavljena od četiri manje knjižnice: od knjižnice samostana sv. Leonarda u Kotarima, od knjižnice samostana iz Male Gorice te od knjižnice samostana u Jastrebarskom. Šime Jurić i fra Vatroslav Frkin ustanovili su pregledom inkunabula kako u samostanu u Samoboru postoje dvije inkunabule i jedan fragment, tj. list inkunabule. Radi se o dvije Biblije, jedne iz 1475. godine i druge iz 1493. godine. *Biblia* tiskana 1475. godine najstarije je djelo koje knjižnica posjeduje, a osamdesetih godina prošlog stoljeća je i nanovo restaurirana. Osim dvije inkunabule knjižnica posjeduje iz 50 djela pisanih na talijanskom, latinskom i njemačkom jeziku iz područja povijesti, teologije, filozofije te leksikografije. Devet je primjeraka rijetkih knjiga, tiskanih između 1501. i 1550. godine, a svakako treba spomenuti djelo sv. Bonaventure *De dicta salutis novem tractatus* iz 1502. godine. Što se pak hrvatskih djela tiče svakako treba napomenuti značaj djela Marka Marulića *Quinquaginta parabole*. Poput još nekih samostana knjižnica posjeduje djela iz 17. i 18. stoljeća, a svakako treba izdvojiti rad Ivana Belostenca *Gazophylacium seu Latino-illyricorum onomatum aerarrum* iz 1740. godine. Razdoblje 19. stoljeća na području čitave Hrvatske, pa tako i na području Samobora, predstavlja razdoblje buđenja nacionalne svijesti, od 80-ak djela koja su sačuvana iz tog razdoblja svakako treba

izdvojiti prvu cjelovitu hrvatsku Bibliju tiskanu 1831. godine u Budimu, a koju je preveo Matija Petar Katančić. Knjižnica posjeduje i djela znamenitih iliraca poput Stanka Vraza. Za samostansku knjižnicu kada govorimo o građi 20. stoljeća posebice treba istaknuti nekoliko djela samoborskog svećenika Vjekoslava Noršića. Njegov je rad posebno cijenjen, jer je upravo on zajedno s Jurjom Kocijanićem osnovao Pučku knjižnicu i čitaonicu u Samoboru. Franjevačka knjižnica samostana u Samoboru danas je spomenik kulture, a upravo zahvaljujući radu fra Vatroslava Frkina sva je građa popisana te su sve rijetke knjige katalogizirane. Sve su knjige dobile kataložne listiće prema kojima je napravljen abecedni i mjesni katalog, dok su rijetke knjige katalogizirane prema pruskim pravilima katalogizacije.²⁹ Ono što knjižnici u današnje vrijeme nedostaje je potpuno neadekvatan prostor. Naime, u razgovoru iz 2011. godine koji je moguće pronaći na mrežnim stranicama Samoborskog glasnika fra Vatroslav Frkin te fra Krunoslav Kašnar upozoravali su već tada na projekt realizacije franjevačke knjižnice. Ističu važnost očuvanja građe 16. i 17. stoljeća te inkunabula, no napominju kako bi i gradska uprava trebala imati sluha pri realizaciji nove samostanske knjižnice. Kao najveći problem navode vlagu i neadekvatnost prostora u kojem se knjige nalaze, jer su smještene u dvije prostorije te po hodnicima, što nikako ne možemo nazvati adekvatnim prostorom za ovoliko vrijednu građu. Franjevci teže uređivanju multifunkcionalnog prostora namijenjenog knjižnici, riznici i muzeju. Pronađen je unutar samog samostanskog kompleksa i prostor namijenjen za tu svrhu. Cilj je knjige i ostalo blago koje samostan posjeduje staviti u adekvatan prostor te učiniti dostupnim javnosti, kako bi se građani mogli služiti onim što franjevci posjeduju za svoje znanstvene, seminarske radove te kako bi se mogli u što većoj mjeri mogli provoditi znanstveni i stručni skupovi.³⁰

Bračni par Lokmer knjižnicu samostana u Samoboru, u kojoj se nalazi i građa knjižnice samostana u Jastrebarskome, a koja se nalazi se drugome katu samostana, posjetio je za jednog od svojih obilazaka provincijskih knjižnica. Smještena je u nekoliko neadekvatnih prostorija. Građa je smještena većinom na policama neprikladnim za čuvanje toliko vrijedne i stare građe te je upravo zbog toga knjižnica je gotovo pa neupotrebljiva, bez protupožarne zaštite te ostalih zaštitnih elemenata. Ono što posebno zabrinjava jest činjenica da su sefovi u kojima je pohranjena građa izdvojenih zbirki smješteni u hodniku koji se kreću i pripadnici redovničke zajednice te lako dostupna, a samim time prijeti joj i brže uništavanje. Kao što

²⁹ Usp. Šepl, I. Arhiva i knjižnica franjevačkog samostana u Samoboru. Zagreb, lipanj 1991. (stručni rad)

³⁰ Usp. Predstaviti vrijedno knjižno blago. Dostupno na:

<http://www.samoborskiglasnik.net/razgovor.asp?datum=20110703&tempg=2011> (Posljednji put pregledano 30. listopada 2013.).

sam već istaknula u prijašnjim rečenicama, gvardijan fra Krunoslav Kašnar, napominje kako je prostor za čuvanje knjižnične građe neprikladan te da bi se problem najbolje riješio građenjem nove zgrade, namijenjene između ostalog i knjižnici. Bez obzira na ovaj veliki problem, bračni par Lokmer zaključuje kako je moguće početi obradu građe. Dosad, iz mog osobnog iskustva, vldajuća garnitura u gradu Samoboru nije pokazivala preveliki sluh za probleme ove posebne, građom itekako vrijedne knjižnice, pa ostavljam nakon završetka rada i mogućnost da se Gradska knjižnica Samobor i ja osobno zauzmemo ipak više kako bi se taj problem počeo riješavati. Neupitno je da knjižnica s takvom tradicijom polako, ali sigurno propada u neadekvatnom prostoru, a moguće je spriječiti takvo stanje. Bračni par Lokmer predlaže već iskušan model sa gradskim knjižničarima koji bi radili na obradi građe, no napominju kako je mnogo toga što je potrebno učiniti da bi i ova samostanska knjižnica mogla svoja vrata otvoriti javnosti, što digitalnim putem, što putem posjeta grupa učenika, studenata i turista, koji u sve većem broju posjećuju grad Samobor.³¹

³¹ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Samoboru ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 6. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KRAPINI

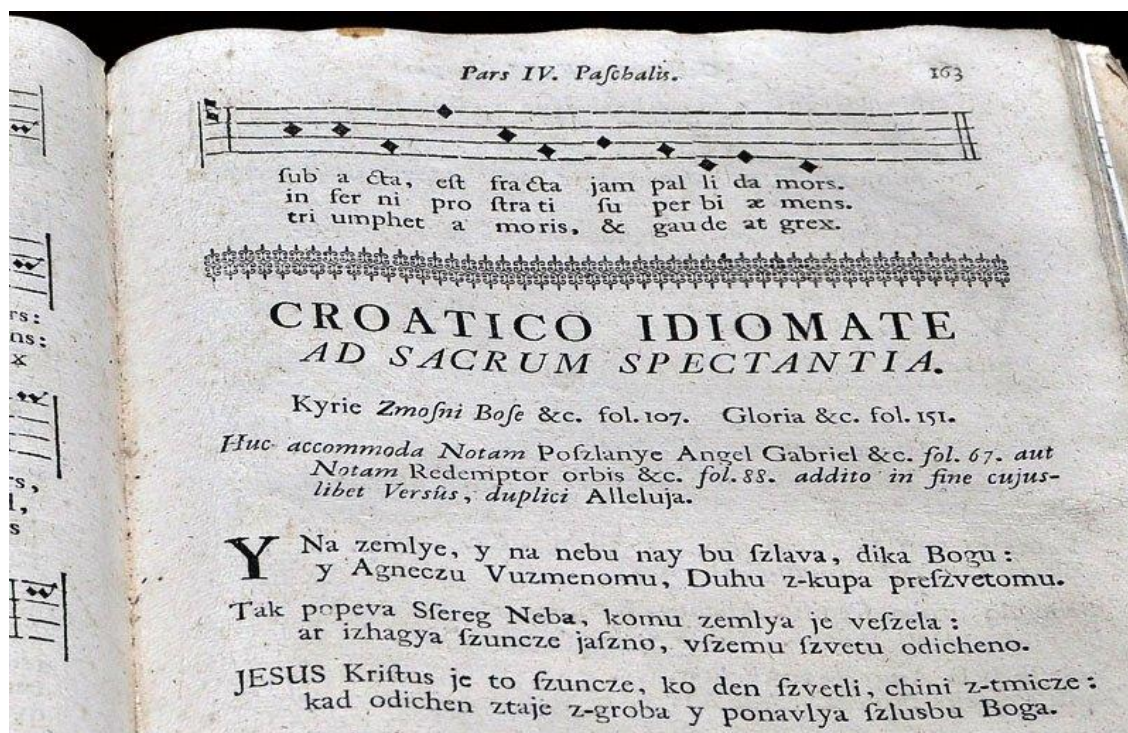
Osnivanje knjižnice franjevačkog samostana u Krapini seže u 1641. godinu. Osim propovjedničke literature nabavlja se i literatura za nastavu, za ljekarnu i slično. Fra Vatroslav Frkin, autor rada *Knjižnica Franjevačkog samostana u Krapini*, posebice ističe značaj dvojice braće koji su svojim radom posebno pridonijeli razvoju te samostanske knjižnice: fra Kerubin Pehm i fra Vjenceslav Szklenszki. Potonji je pisao povijesna dijela, čija se dva rukopisa čuvaju i danas u franjevačkoj knjižnici. Sama knjižnica je 1992. godine kada je fra Vatroslav pisao ovo djelo imala oko 4000 svezaka, a posebno ističe neke od najvrjednijih primjeraka građe. Knjižnica ima tri inkunabule. Najvrjednija od te tri svakako je inkunabula *Quaestiones de duodecim quodlibet* sv. Tome Akvinskog. U knjižnici se nalaze i strane rijetke knjige među kojima fra Vatroslav Frkin posebno ističe tri višejezična rječnika Ambrozija Celepina te djela blaženog Ivana Duns Scota.

Slika *Unutrašnjost franjevačke knjižnice*³²

³² Fotografija je preuzeta sa internetske stranice Portala hrvatskog kulturnog vijeća. Dostupno na: <http://www.hkv.hr/reportae/lj-krinjar/8459-franjevaki-samostan-i-crkva-svete-katarine-u-krapini-.html> (Posljednji put pregledano 30. listopada 2013.).

Kao i u svakoj knjižnici tako i u ovoj krapinskoj posebno mjesto zauzimaju hrvatske rijetke knjige do 1850. godine. Sačuvana su djela hrvatskih latinista poput Belostenca, Ivana Krstitelja Horvata, Lucića itd.³³ O knjižnici franjevačkog samostana u Krapini piše i Ljubomir Škrinjar na internetskoj stranici Portal hrvatskog kulturnog vijeća. Ističe nekoliko značajnih radova poput *Cithara octochorda seu Cantus sacri latino-croatici*. Ovo je najvažnije i najopsežnije djelo latinskih i hrvatskih crkvenih napjeva. Pojavio se u tri izdanja, prvo je tiskano u Beču 1701. godine, a treće u Zagrebu 1757. godine. Za autora djela pretpostavlja se da je zagrebački kanonik Tomo Kovačević.

Slika *Cithara octochorda seu Cantus sacri latino-croatici*³⁴

Škrinjar napominje kako su uz samostan bili razvijeni i studij filozofije, moralne teologije, govorništva te novincijat. Knjige koje samostan posjeduje tiskane su u brojnim tiskarama diljem Europe. Inkunabule su kao i u ostalim samostanima diljem provincije smješteni u trezorima, smještaj je odgovarajući te je pod stalnim nadzorom braće franjevac.³⁵

³³ Usp. Frkin, V. Knjižnica franjevačkog samostana u Krapini. Prilog franjevacu povijest Krapine. Posebno izdanje časopisa Kaj, Zagreb, 1992.

³⁴ Fotografija je preuzeta sa internetske stranice Portala hrvatskog kulturnog vijeća. Dostupno na: <http://www.hkv.hr/reportae/lj-krinjar/8459-franjevaki-samostan-i-crkva-svete-katarine-u-krapini-.html> (Posljednji put pregledano 30. listopada 2013.).

³⁵ Usp. Škrinjar, Lj. Franjevački samostan i crkva svete Katarine u Krapini. Portal Hrvatskog kulturnog vijeća. Dostupno na: <http://www.hkv.hr/reportae/lj-krinjar/8459-franjevaki-samostan-i-crkva-svete-katarine-u-krapini-.html> (Posljednji put pregledano 30. listopada 2013.).

Fila Bekavac – Lokmer i Juraj Lokmer napominju kako se knjižnica Franjevačkog samostana u Krapini nalazi na iznimnom mjestu u blizini gradskog muzeja i otvorena je za javnost, no ima problem u nedostatku stručnog osoblja te internetske veze, stoga da bi se mogla provesti elektronička obrada građe potrebno je uspostaviti internetsku vezu te u dogovoru sa Gradom Krapinom pronaći stručno osposobljenu osobu za tu djelatnost.³⁶

³⁶ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Krapini ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 7. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U SLAVONSKOM BRODU

Današnju knjižnicu franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu 1985. godine Regionalni zavod za zaštitu spomenika kulture u Osijeku proglasio je spomenikom kulture te joj stoga kao i ostale franjevačke knjižnice na području Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, treba spomenuti i u ovom radu. Smatra se, kako bilježi fra Vatroslav Frkin, najvrjednijom knjižnicom Brodske županije. Godine 2000. knjižnica je brojala 12 000 knjiga, koje su redom popisane kako bi se omogućila i zaštita od strane spomenutog Zavoda. Knjižnica posjeduje dvije inkunabule, koje su poput ostalih inkunabula unutar Provincije, zaštićene, tj. restaurirane su. *Biblia* iz 1491. godine jedini je ovakav primjerak na prostoru Hrvatske i Bosne i Hercegovine, kako je pri popisivanju inkunabula utvrdio Josip Badalić. Brodska samostanska knjižnica posjeduje 46 djela, koje svrstavamo u kategoriju stranih rijetkih knjiga. U većini su slučajeva to djela religiozne tematike poput propovijedi, djela iz crkvenog prava i povijesti, ali pronađeno je i djela iz područja aritmetike, geometrije, povijesti i leksikografije. Unutar knjižnice franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu, kako piše fra Vatroslav Frkin, imponantan je broj primjeraka hrvatskih rijetkih knjiga. Tamo ih se nalazi preko 400, stoga se ova zbirka smatra jednom od najvrjednijih na području čitave Hrvatske. Djela su pisana na hrvatskom, latinskom i njemačkom jeziku. To su djela crkvenog karaktera. Bogatstvo zbirke ove knjižnice proizlazi iz činjenice da je samostan bio vezan uz obrazovanje. Godine 2000. knjižnica je bila još jedna od mnogih koje je trebalo stručno urediti kako bi se otvorila javnosti.³⁷

Današnja je knjižnica smještena u svom starom prostoru, dok je manji dio fonda smješten u novom prostoru. Kako zaključuje bračni par Lokmer u knjižnici se osjeća nedostatak prostora za noviju građu, a kako je otvorena za posjetitelje, upozoravaju kako je čim hitnije potrebno dovesti građu u red kako ne bi došlo do uništavanja određenih jedinica građe. U postupku uređivanja knjižnice također radi osoba koja je na četiri sata dnevno od strane grada Slavanskog Broda i Samostana zaposlena kako bi radila na uređivanju fonda. Gđa. Mirna Marjanović, knjižničarka koja radi u knjižnici, ne treba voditi brigu o sređivanju starije građe, jer je ona prethodno katalogizirana, već radi na katalogizaciji novijih jedinica građe. Kako Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda u tom gradu ima u svom

³⁷ Usp. Frkin, V. Knjižnica franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu. Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Slavonskom Brodu u povodu 750. obljetnice pisanog spomena imena Broda, Slavonski Brod, 2000. Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Muzej broskog Posavlja, Slavonski Brod

sastavu i klasičnu gimnaziju fra Marijan Lanosović, predlaže se da se i školska knjižnica pridruži u Katalog knjižnica HFP sv.Ćirila i Metoda, kako bi građa bila još dostupnija učenicima te škole.³⁸

Slika *Unutrašnjost knjižnice franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu*³⁹

Mirna Marjanović, knjižničarka Franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu naglašava kako građa u knjižnici nije u potpunosti razvrstana i obrađena, no danas se u knjižnici nalazi oko 14 000 svezaka knjiga, već spomenute dvije inkunabule i oko 5 000 svezaka časopisa i novina. Ističe kako su najčešći korisnici ove knjižnice učenici, studenti, profesori i znanstvenici te da postoji mogućnost učlanjenja u knjižnicu. Za učlanjenje u knjižnicu potrebno je priložiti osobnu iskaznicu, a ukoliko se koristi zaštićena građa potrebno je popuniti obrasce, jer se korištenje zaštićene građe može odvijati jedino uz prethodnu suglasnost gvardijana. Knjižnica posjeduje i katalog na listićima i računalni katalog, koji ne obuhvaćaju svu, već većinu građe koju knjižnica posjeduje. Građu od 15. stoljeća do danas pokriva katalog na listićima, a katalog unutar sustava CROLIST pokriva građu od 15. stoljeća do 1850. godine. Građa se danas u knjižnici čuva održavanjem optimalnih uvjeta pohrane građe, od mikroklimatskih do restauratorskih radova te utvrđivanja prioriteta za zaštitu građe.

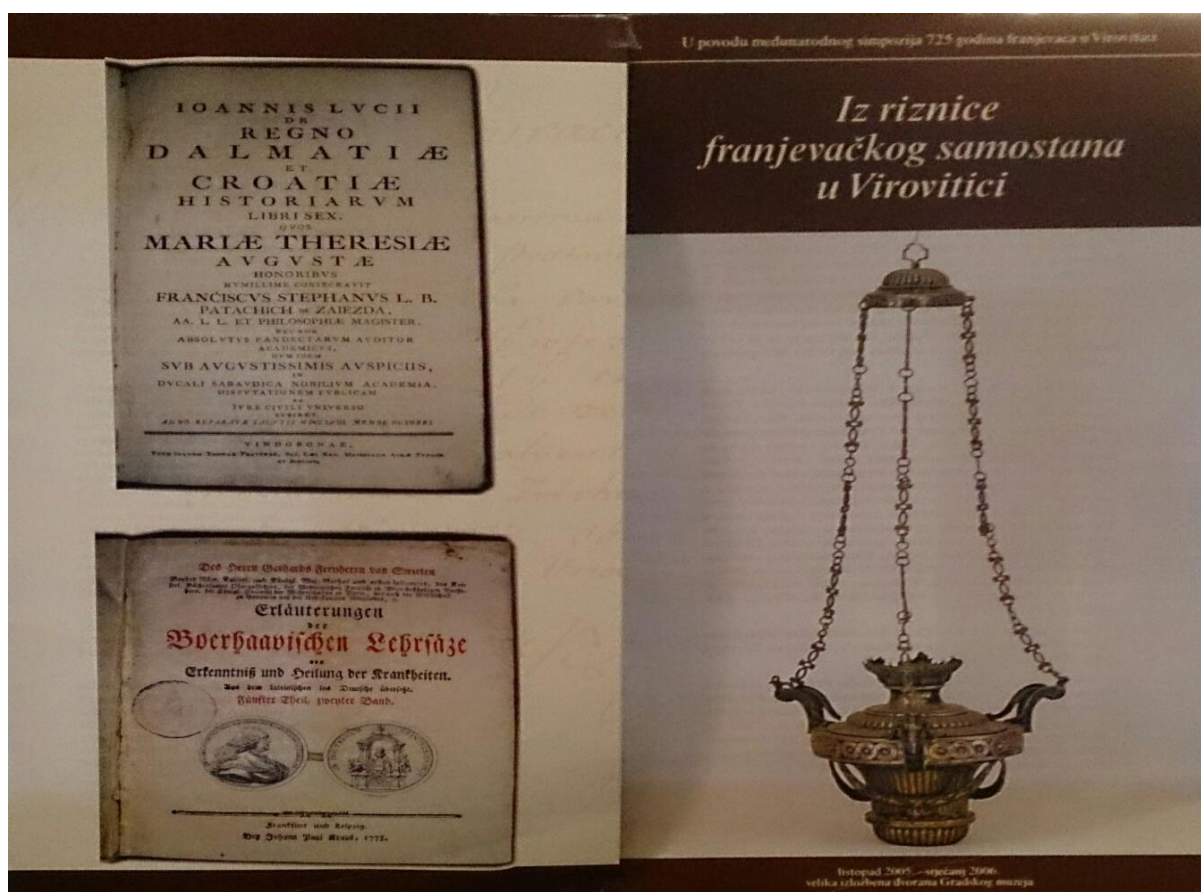
³⁸ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

³⁹ Fotografiju je snimila knjižničarka Mirna Marjanović.

Samostanska je knjižnica spomenik kulture 1. kategorije prema odluci Regionalnog zavoda za zaštitu spomenika kulture u Osijeku iz 1985. godine. Posebno se čuvaju inkunabule i stare knjige, a u budućnosti knjižnica ima u planu i digitalizirati svoju građu. Kao najvrijednije djelo gđa. Marjanović izdvaja djelo Andrije Kačića Miošića *Razgovor ugodni naroda slovinskog*, s obzirom da se radi o kompletnom prvom izdanju ovog primjerka iz 1756. godine. Pretisak ovog izdanja načinjen je 2010. Godine u tiskari Grafičkog zavoda Hrvatske, dok je izdavač Školska knjiga. Iako ga posjeduju i ostale samostanske knjižnice, prvotisak se nalazi u knjižnici franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu. Knjižnica građu daje na korištenje i u svom prostoru, ali i izvan njega, isključivo za znanstvene svrhe. Isto tako, knjižnica izlaže svoju građu te je posuđuje ostalim ustanovama za izložbe, izlaganja, kongrese, simpozije i seminare. Kako bi posudila građu drugoj kulturnoj instituciji knjižnica zahtjeva ispunjavanje određenih uvjeta: mikroklimatski uvjeti, zaštitarska služba te alarmni sustav. Knjižnica građu posuđuje međuknjižničnom posudbom, no samo između franjevačkih knjižnica. Knjižnica građu nabavlja kupnjom, a dio građe dolazi u obliku ostavština ili pak putem donacija institucija ili pojedinaca. U knjižnici radi stručna knjižničarka, koja je i odgovorila na anketni upitnik koji prati moj diplomski rad, zaključivši kako je želja u budućnosti da se uredi prostor koji će biti i izložbeni prostor za brojnu građu koju knjižnica posjeduje te kako je cilj svih knjižnica otvoriti javnosti u potpunosti, kako bi se građa koju posjeduje mogla svakodnevno koristiti.

4. 8. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U VIROVITICI

Fra Vatroslav Frkin u svom radu *Knjižnica virovitičkog samostana*, koji je izložio na znanstvenom skupu 725 godina franjevacu u Virovitici, koji se održao 2005. godine, piše kako su franjevci na područje Virovitice stigli u 13. stoljeću, no knjižnica je osnovana tek četiri stoljeća kasnije, točnije u 17. stoljeću. Godine 1684. godine franjevci su dobili svoju crkvu i samostan, no kako su bili drvene konstrukcije, težilo se čim prije izgraditi samostan i crkvu od otpornijeg materijala. Tek 1751. godine potpuno je namješten i takav ostaje do danas. Osim pastoralnog rada bavili su se i prenošenjem znanja na sljedeće naraštaje franjevac koji su došli u te krajeve, ali i slikarstvom, zlatarstvom, stolarstvom te brojnim drugim djelatnostima. Tek od 1727. godine može se govoriti o početku rada franjevačke knjižnice.

Slika Fotografija kataloga izložbe koji je pratio znanstveni skup pod nazivom 725 godina franjevacu u Virovitici⁴⁰

⁴⁰ Fotofrafiyu snimila Janja Dimnjaković. (01. studenog 2013.).

U knjižnici se čuva jedna inkunabula, *Biblia* iz 1495. godine, koja je dobro očuvana. Franjevačka knjižnica u Virovitici ima 15 djela iz 16. stoljeća, kako bilježi fra Vatroslav Frkin. To su tri Biblije na latinskom jeziku, a u tih 15 djela svakako treba ubrojiti i propovijedi Honorija, Osoriusa i Teophylactusa. Osim teološke građe knjižnica posjeduje i građu drugih znanosti, poput Euklidove matematike i latinsko-njemačkog i njemačko-latinskog rječnika Petra Dasipodiusa. Ova knjižnica čuva značajna djela 17. i 18. stoljeća, no osim tih djela fra Vatroslav Frkin posebno izdvaja djela hrvatskih autora od 17. do 19. stoljeća. Tih je djela u virovitičkoj knjižnici oko 190, a njih 25 posjeduje upravo samo ta knjižnica. Tako su sačuvana djela Andrije Boškovića, Adama Baltazara Krčelića, Ivana Lucića i drugih autora. Najviše pažnje, napominje fra Vatroslav u svom radu, zaslužuje prva hrvatska tiskana *Biblija*. Tiskana je 1831. godine u Budimu, a preveo ju je Matija Petar Katančić, dok ju je izdao Grgur Čevapović. Tekst *Biblije* je na dva jezika: na hrvatskom i na latinskom. Ova knjižnica posjeduje i jedan od svezaka djela Hilariona Gašparotija pod nazivom *Czvet szveteh*.⁴¹

Knjižnica se nalazi u sklopu muzejske postave, o čemu svjedoči i slika malo iznad ovog teksta, i dostupna je posjetiteljima. Sama je knjižnica složena, izdvojene su zbirke koje trebaju biti smještene u sefove, a Internet i računalo nalaze se i u samom prostoru knjižnice. Katalogizacijom građe, nakon instalacije Crolista, bavit će se gđa. Goranka Pavelić, diplomirana knjižničarka. S obzirom da se knjižnica nalazi unutar muzejskog prostora, vrijedniju građu svakako bi na neki način trebalo zaštititi i skloniti te dati na upotrebu na zahtjev. Potreban je i prostor za korisnike knjižnice, određena vrsta čitaonice kako bi se građa mogla namjenski kvalitetno koristiti.⁴²

⁴¹ Usp. Frkin, V. Knjižnica virovitičkog samostana. Međunarodni simpozij 725 godina franjevacu u Virovitici, HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, Franjevačka provincija sv. Ivana Kapistrana, Budimpešta, Franjevački samostan u Virovitici, Virovitica, 2005.

⁴² Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Virovitici ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 9. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KARLOVCU

Franjevci dolaze u Karlovac početkom 17. stoljeća, gdje grade samostan i razvijaju bogatu kulturnu djelatnost. Paškal Cvekan piše u knjizi *Franjevci u Karlovcu* kako samostanska knjižnica nije od nekog prevelikog značaja, no svjedoči svojim sadržajem značajnoj ulozi franjevac na karlovačkom području. Knjige su te 1979. godine kada je on objavio navedenu knjigu bile složene na policama po sadržaju i veličini te je sastavljena i kartoteka, koja je tada donijela uvid u građu koju knjižnica posjeduje. Najviše je knjiga teološkog sadržaja, koje su bile podijeljene u nekoliko kategorija: teologija generalis, katehetika, knjige za razmatranje, molitvene knjige itd. Prema tadašnjim zapisima knjižnica je čuvala i građu iz područja književnosti, prava i povijesti.⁴³ Fra Vatroslav Frkin piše kako kroz tri stoljeća samostanska je knjižnica prikupila oko 10 000 knjiga. Osim knjiga teološkog sadržaja, knjižnica čuva i knjige iz drugih struka poput: povijesti, zemljopisa, filozofije, matematike te prirodnih i primijenjenih znanosti. Osobito je značajan fond udžbenika. Fra Vatroslav Frkin bilježi postojanje tri inkunabule, 260 starijih i rijetkih knjiga, oko 140 knjiga na srpskom i slovenskom jeziku te 50-ak knjiga na stranim jezicima iz 16. stoljeća. Franjevačka knjižnica u Karlovcu posjeduje 80-ak brošura tiskanih u gradu Karlovcu, koje ne posjeduje ni tamošnja gradska knjižnica, ali ni Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu. Veliku važnost fra Vatroslav pridaje jednoj od tri inkunabule, s obzirom da je jedinstvena u Hrvatskoj, a radi se o inkunabuli *Epistolae familiares*, Pius II papa iz 1486. godine. Knjižnica posjeduje i vrijedno djelo *Ordo agendorum et cantadorum*, tiskano 1660. godine u Veneciji, koje do 2010. godine nije pronađeno niti u jednoj drugoj knjižnici osim u ovoj karlovačkoj. U ljeto 2007. godine knjižnica je ponovno pregledana zbog velike količine građe koju posjeduje. U sređivanju građe pomagali su volonteri, koji su građu slagali na drvene police, a vrijedniju građu u trezore.⁴⁴

Bračni par Lokmer posjetio je u svom obilasku provincijskih knjižnica i onu u Karlovcu te bilježe kako je knjižnica, koja čuva oko 10.000 svezaka starije građe smještena u tri međusobno povezane prostorije. U prvoj prostoriji se nalazi knjižnična građa, druga prostorija je stara knjižnica u kojoj su na drvenim policama uredno složene knjige, dok se u trećoj prostoriji nalaze kutije s knjigama, a i ona će postati dijelom knjižnice ovog samostana. Posebno zaštićena građa nalazi se u sefovima, a ta je prostorija i mjesto na kojem će raditi

⁴³ Cvekan, P. *Franjevci u Karlovcu*. Karlovac, 1979. Izdaje Paškal Cvekan.

⁴⁴ Usp. Frkin, V. *Radovi u samostanskoj knjižnici, Župni list župe i samostana Presvetog Trojstva, Karlovac*, 2010. , godina II, br. 12.

knjižničar te će korisnik u budućnosti moći pregledavati i koristiti građu upravo u tom prostoru. Knjižnica se nalazi na katu samostana, no ona dosad nije uređivana, stoga je prije katalogizacije građe knjižnicu potrebno preurediti u prostor namijenjen čuvanju knjiga, potrebno je iseliti arhivski materijal, koji se također nalazi u prostorijama gdje se čuvaju knjige te omogućiti da se zadovolje uvjeti za očuvanje građe, poput isušivača vlage ili zatamnjenih prozora. Ono što knjižnici u Karlovcu nedostaje su svakako police, kako bi se građa koja se nalazi u kutijama, ali i ona koja je već na policama mogla složiti na police na prihvatljiv način za njeno očuvanje.

Ovoj knjižnici u sljedećih nekoliko godina predstoji uređivanje knjižnične građe te njezino postavljanje u CROLIST, a za to je potrebno računalo sa internetom. U Karlovcu je po primjeru Našica, Požege i još nekih samostanskih knjižnica započeta suradnja sa knjižničarima narodne knjižnice u Karlovcu, točnije s ravnateljicom knjižnice Fridom Bišćan, koja će u svoje slobodno vrijeme raditi na elektronskoj obradi građe. Bračni par Lokmer, napominje kako je to trenutno rješenje, koje svakako treba zamijeniti onim stalnim te je stoga potrebno vidjeti s gradskim vlastima može li se u proračunu grada Karlovca naći novca za knjižničara koji bi se bavio obradom građe. Samostan je dosad učinio velike napore i uredio jednu od ljepših sakralnih izložbi u kontinentalnoj Hrvatskoj, koja je svojim bogatstvom te raznolikošću jedna od najljepša zbirka te vrste u cijeloj Provinciji, stoga, zaključuje bračni par Lokmer, svakako treba uložiti napore da i knjižnica samostana dosegne taj nivo.⁴⁵

⁴⁵ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Karlovcu ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 10. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U VUKOVARU

Iako izvori govore da u današnju Vukovarsko – srijemsku županiju franjevci dolaze u 14. stoljeću, prvi zapisi govore o dolasku u 17. stoljeću. Gradnja današnje crkve i samostana odvija se u 18. stoljeću. Prema zapisima fra Paškala Cvekana, kojeg citira u svom radu fra Vatroslav Frkin, franjevačka knjižnica smještena je u istočnom krilu samostana, a ispunjena je drvenim policama. Knjige su tada bile složene po sadržaju, a za izradu kartoteke zaslužan je fra Jerko Knoblehar. Vukovarska je knjižnica jedna od najvećih u cijeloj Hrvatskoj franjevačkoj provinciji sv. Ćirila i Metoda. Krajem 20. stoljeća imala je, prema zapisima fra Vatroslava Frkina, 17 000 svezaka literature, a posjeduje i 6 inkunabula. Nakon Domovinskog rata, knjige su vraćene u Vukovar, a fra Frkin ustanovio je kako je dio njih stradao, a dio ih je nestao. Strane rijetke knjige također zauzimaju značajan dio fonda, nalazi se 30-ak takvih svezaka knjiga, što na latinskom, što na njemačkom jeziku. Za vrijeme Domovinskog rata najveća je opasnost prijetila hrvatskim rijetkim knjigama do 1850. godine, no većina njih je dobro očuvana.⁴⁶ Fra Vatroslav Frkin u radu *Knjižnica franjevačkog samostana u Vukovaru*, koji je objavljen u zborniku radova Instituta Ivo Pilar pod nazivom *Vukovar – hrvatska baština i perspektive razvoja*, piše kako o postojanju knjižnice u Vukovaru govore tri dokumenta: S. Girolamo pod nazivom *La vita de Santi Padri*, gdje se na naslovnom listu spominje Vukovar. Drugi je rad Livia Rabesana pod nazivom *Cursus philosophicus*, dok je treće istog autora pod nazivom *Cursus philosophicus P.2.V.1*. Ova tri spomenuta djela svjedoče o počecima franjevačkog samostana između 1719. i 1730. godine.

Slika *Knjižnica franjevačkog samostana u Vukovaru*⁴⁷

⁴⁶ Rukopis za ovaj dio rada ustupio mi je autor rada fra Vatroslav Frkin.

⁴⁷ Fotografija preuzeta sa službene stranice franjevačkog samostana u Vukovaru. Dostupno na: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/samostan-i-crkva-sv-filipa-i-jakova/samostanska-knjiznica-i-arhiv/> (Posljednji put pregledano 06. 11. 2013..).

Vrhunac razvoja knjižnica doživljava u 18. stoljeću, jer se tada kako je već i spomenuto tada građen samostan, dok su svećenicima knjige osim za propovijedanje i katehezu, bile potrebne i za liturgiju. Kako je u Vukovaru djelovao i studij filozofije, sve do kraja 19. stoljeća knjižnica posjeduje i građu toga sadržaja, a uz studij filozofije jedno su vrijeme vodili i pučku školu. Brigu o knjižnici kroz stoljeća su vodili, kako bilježi fra Vatroslav Frkin, samostanski knjižničari, a to su obično bili svećenici profesori, učitelji, katehete, a ponekad i gvardijani samostana. U nastavku fra Vatroslav piše o stradavanju knjiga za vrijeme Domovinskog rata, o činjenici da je samostanska zgrada, pa tako i knjižnica bila granatirana 1991. godine i da su se knjige prekrivale kako ih ne bi kroz šuplji krov namočila i uništila kiša i vlaga. Ubrzo su se franjevci unutar samostana organizirali i knjige počeli prenositi u prizemlje zgrade kako bi ih barem djelomično uspjeli spasiti. Godinu dana kasnije, 1992. godine knjige, posebno one najvrjednije spremljene su u posebne kutije i odvezene u školu u Šid, kako bi ih se uspjelo spasiti, dok je drugi dio knjiga odvezen kamionima u Ilok. Dio je knjiga naknadno prebačen u kulu samostana u Ilok, gdje je danas smještena samostanska knjižnica samostana u Iloku. Godine 2004. dogovorom Hrvatske i Srbije knjige se vraćaju u Vukovar. Smještene su na prvi kat samostanske knjižnice, na željezne police, s ciljem da se osuše, s obzirom da ih je velik broj stradao od vlage. Godinu dana kasnije na isto mjesto gdje se i prije nalazila knjižnica počinje uređivanje drvenih polica i počinje rad na ponovno uspostavljanju knjižnice. Rad je vodio osobno fra Vatroslav Frkin, počevši od knjiga koje obuhvaćaju razdoblje od 16. do 18. stoljeća te su one oštećene upućene na restauraciju.

Slika Prvotisak (inkunabula): Sv. Bonaventura. *Questiones in IV. libros Sententiarum Petri Lombardi*. Norimbergae, 1491.⁴⁸

⁴⁸ Fotografija preuzeta sa službene stranice franjevačkog samostana u Vukovaru. Dostupno na: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/samostan-i-crkva-sv-filipa-i-jakova/samostanska-knjiznica-i-arhiv/> (Posljednji put pregledano 06. 11. 2013..).

Kako nije postojala kartoteka prije nego li su knjige odvezene u Šid i Ilok, ne zna se broj otuđenih knjiga, no fra Vatroslav tumači kako zasigurno nedostaju dvije inkunabule, koje su 1986. godine bile u tadašnjem fondu knjižnice, jer ih je zajedno s Šimom Jurićem te godine on osobno identificirao osam. Naknadno su pronađene, još dvije dotad nepoznate te ih sada vukovarski samostan posjeduje ukupno osam. Osim inkunabula spašene su i vraćene i hrvatske rijetke knjige do 1850. godine, među koje svakako treba ubrojiti djela pisaca poput Franje Jambrekovića, Bartola Kašića i Sjepana Vilova, ali isto tako su spašene i strane rijetke knjige do 1600. godine, među kojima se izdvajaju djela Cezara, Cicerona i Ovidija. Želja je Provincije knjižnicu dati u funkciju korištenja građanstvu.⁴⁹

Slika *Knjige uništene u Domovinskom ratu*⁵⁰

Fila Bekavac – Lokmer i Juraj Lokmer u rujnu 2012. godine boravili su zajedno sa fra Lucijom Jagecom u samostanu u Vukovaru kako bi uvidjeli stanje knjižnice, s obzirom da je i njihova osobna želja, ali i želja braće, otvoriti knjižnicu javnosti te su zabilježili kako je knjižnica danas smještena u adekvatne prostorije te su i police namjenski rađene, a prostor knjižnice racionalno je iskorišten. No, zbog veličine fonda dio knjiga nalazi se u tzv. spremištu na hodniku samostana, povezanim sa glavnim spremištem. Trezori se danas nalaze također u hodniku koji povezuje prostorije knjižnice sa spremištem, a u tom prostoru moguće je smjestiti i računalo za rad i danas prijeko potrebnu bežičnu Internet vezu. Starija je knjižna građa katalogizirana, dok je oko 400 knjiga na restauraciji u Hrvatskom državnom arhivu. U

⁴⁹ Usp. Frkin, V. Knjižnica franjevačkog samostana u Vukovaru. Vukovar- hrvatska baština i perspektive razvoja, Zagreb- Vukovar, 2007. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, urednici Dražen Živić, Ivana Žebec.

⁵⁰ Fotografija preuzeta sa službene stranice franjevačkog samostana u Vukovaru. Dostupno na: <http://filipjakov-vu.com/o-nama/samostan-i-crkva-sv-filipa-i-jakova/samostanska-knjiznica-i-arhiv/> (Posljednji put pregledano 06. 11. 2013..).

prostor spremišta i knjižnice već sada mogu ući posjetitelji, no preporučljivo u manjim grupama od tri do četiri osobe. Danas knjižnica ima uvijete za provedbu elektroničke obrade građe, koja će se raditi u knjižničnom programu Crolist, a navedeni će posao obavljati jedan od knjižničara Gradske knjižnice u Vukovaru.⁵¹

⁵¹ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Vukovaru ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 11. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U CERNIKU

Prvotna franjevačka drvena rezidencija u Cerniku bila je sagrađena potkraj 17. stoljeća, a zidanje današnjeg samostana započelo je 1728. godine. Temelji crkve Sv. Petra prvaka apostola postavljeni su 25. srpnja 1736., a gradnja je dovršena između 1743. i 1745. Danas važan dio samostanskog kompleksa zauzima stalna »Biblijsko-arheološka muzejska izložba« Hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirila i Metoda. Nastala je nastojanjem dr. fra Tomislav Vuka, profesora na Fakultetu za biblijske znanosti i arheologiju u Jeruzalemu, koji je prikupio izložke, priredio znanstvenu obradu, opisne tekstove i fotografsku dokumentaciju te postavio izložbu. Izložba ima općekulturni te religiozno-pedagoški karakter, s obzirom da služi rastu znanja i opće kulture, a svojim prikazom porijekla i razvoja monoteističkih religija – židovstva, kršćanstva, posredno i islama – doprinosi i razumijevanju i suživotu u kulturnoj i religioznoj raznolikosti. Izložba je smještena u dvije velike prostorije, od kojih prva ima povijesno-arheološki karakter, te daje uvida u povijesni životni kontekst naroda i ljudi od kojih je ponikla Biblija kao djelo religiozne i literarne kulture. Djelomično daje uvida i u današnji izgled Svete zemlje, naročito četiriju glavnih novozavjetnih mjesta: Betlehema, Nazareta, Kafarnauma i Jeruzalema.

Slika Knjižnica franjevačkog samostana u Cerniku⁵²

⁵² Fotografija je preuzeta sa službene web stranice franjevačkog samostana u Cerniku. Dostupno na: http://zupa-cernik.net/index.php?option=com_content&view=article&id=48:knjiznica&catid=1:zupa&Itemid=95 (Posljedni put pregledano 06. 11. 2013.).

U drugoj prostoriji prikazana je povijest prenošenja biblijskog teksta, od najstarijih rukopisa pa do najnovijih znanstvenih izdanja. To uključuje pretiske gotovo svih važnijih biblijskih kodeksa. Prvi dio odnosi se na biblijski tekst na originalnim jezicima – hebrejskom, aramejskom i grčkom – i u starim prijevodima. Drugi dio slijedi povijest biblijskog teksta u hrvatskom narodu i na njegovu jeziku, te time doprinosi poznavanju temelja hrvatske pismenosti i kulture. Obuhvaća faksimilna izdanja mnogih starih rukopisa, potom tiskanih izdanja (uključujući pretiske inkunabula) na glagoljici i zapadnoj ćirilici (bosančici). Sadrži veliku većinu objavljenih hrvatskih lekcionara te sva relevantna i cjelovita izdanja Biblije, od najstarijih do najnovijih. Uz ovu značajnu izložbu samostan posjeduje i vrijednu knjižnicu od oko 4000 svezaka, s dvije inkunabule, više rijetkih knjiga iz 16. st., te hrvatskih i slovenskih rijetkih knjiga objavljenih prije 1850. Knjižnica je registrirana kao spomenik nulte kategorije. U njoj je pohranjeno oko pet tisuća knjiga ne samo religijskog sadržaja nego i s područja umjetnosti, književnosti, medicine i prirodosnanstva. Posjeduje i dvije rijetke inkunabule.⁵³ Osim knjiga i inkunabula, knjižnica posjeduje i nekoliko časopisa, a građu najčešće koriste braća franjevci u samostanu. Knjižnica posjeduje katalog na listiće, unutar kojeg je katalogizirana građa od 16. do 20. stoljeća. Posebno se u trezorima štite stare knjige i inkunabule. Knjižnica će se elektronski obraditi, digitalizirati, a dosad su već digitalizirane inkunabule. Uz već spomenute inkunabule, najvrjednija građa koju knjižnica posjeduje jesu *Govori sv. Augustina o Trojstvu*, *Ciceronovi govori* s komentarima, glazbeni fond te novija građa, koja je posebno zanimljiva franjevcima. Građu je moguće koristiti u knjižnici, uz prisutnost osoblja, a ista se ta građa izlaže, uz revers. Vršiti se i međuknjižnična posudba, ali samo sa franjevačkim knjižnicama drugih samostana, a do građe se dolazi kupnjom ili se dobiva u knjižnicu u obliku dara. O knjižnici brine stručna osoba, a kako se u sklopu samostana nalazi već spomenuta Izložba, posjetiteljima se koji puta pokažu i vrijedne knjige iz fonda knjižnice, koji će tek sada kada postane elektronički dostupan pokazati koliko toga je u njemu moguće naći te koje bogatstvo knjiga, što religiozne tematike, što vezanih uz ljekarstvo, pravo i druga područja knjižnica posjeduje.

⁵³ Usp. Jančula, J. Crkva sv. Petra i franjevački samostan Dostupno na : http://zupa-cernik.net/index.php?option=com_content&view=article&id=48:knjiznica&catid=1:zupa&Itemid=95 (Posljednji put pregledano 06. 11. 2013.).

4. 12. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U NAŠICAMA

Franjevci u Našice dolaze između 1275. i 1285. godine, a tek u 14. stoljeću osnovan je samostan. U srednjem vijeku franjevci su organizirali rad škole, novicijat, a zatim i studij filozofije i teologije. Tek 1620. godine po odlasku Turaka samostan je ponovno otvoren, a obnovljena su crkva i samostan. Kad su Turci 1687. napustili Našice, spalili su samostansku crkvu. U 19. stoljeću franjevci su bili jedini nosioci duhovnih, društvenih i kulturnih događanja. Pred Drugi svjetski rat franjevci organiziraju mnoge katoličke bratovštine i akcije, a u ratu su oštećeni i samostan i crkva, koja je 1963. godine obnovljena. Crkva i samostan ponovno su stradali 1991. godine tijekom Domovinskog rata, kada je izgorio toranj s crkvenim zvonima i veliki dio krovništva crkve i samostana.⁵⁴ Umirovljeni ravnatelj Muzeja u Iloku Mato Batorović predstavio je, prošle godine u vrijeme obilježavanja Mjeseca hrvatske knjige, vodič kroz knjižnicu i arhiv Franjevačkog samostana Našice, a postavljena je i prigodna prodajna izložba knjiga Franjevačkog samostana. Istoga dana održani su i Dani otvorenih vrata knjižnice i arhiva Franjevačkog samostana Našice pa su tako svi zainteresirani mogli slobodno doći i razgledati knjižnicu i izuzetno vrijednu arhivsku građu Franjevačkog samostana Našice.⁵⁵

Slika Fotografija unutrašnjosti franjevačkog samostana u Našicama⁵⁶

⁵⁴ Povijest župe. Dostupno na: http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=55 (posljednji put pregledano 13.11.2013.godine).

⁵⁵ Dani otvorenih vrata knjižnice i arhiva Franjevačkog samostana u Našice. Dostupno na: <http://www.nasice.org/lifestyle/kultura/dani-otvorenih-vrata-knjiznice-i-arhiva-franjevackog-samostana-nasice-1910> (posljednji put pregledano 13. 11. 2013.).

⁵⁶ Fotografija preuzeta sa web stranice: <http://www.nasice.org/lifestyle/kultura/dani-otvorenih-vrata-knjiznice-i-arhiva-franjevackog-samostana-nasice-1910> (posljednji put pregledano 13. 11. 2013.).

Bračni par Lokmer ustanovio je prošle godine posjetom samostanu kako je knjižnica u Našicama zaštićeno kulturno dobro. Smještena je na katu samostana, u jednom krilu, no u pomalo skučenom prostoru. Građa se nalazi na metalnim policama, a najvrjednija građa smještena je u sefovima, koji se nalaze u zasebnom prostoru. Prostor knjižnice je suh, dobro je uređen i ima sustav vatrodojave. Knjižnični je fond u potpunosti katalogiziran, a dobar dio starije građe je restauriran.⁵⁷

Slika *Unutrašnjost knjižnice franjevačkog samostana u Našicama*⁵⁸

Upravo je Mato Batorović odgovorio na anketni upitnik koji prati ovaj rad navodeći kako knjižnica ima 11 000 svezaka knjiga, od čega je 10 inkunabula, dok broj časopisa nije evidentiran. Građom se koriste franjevci u samostanu, učenici, studenti, profesori, znanstvenici, ali i građanstvo. U samostansku se knjižnicu nije moguće učlaniti. Knjižnica posjeduje katalog u obliku listića, no ne sadrži popis sve građe, već popisuje građu do 1995. godine. Posebno se štite inkunabule, rara te zavičajna zbirka. Knjižnica je započela proces digitalizacije građe s ciljem očuvanja građe te dostupnosti građe javnosti. Građa se može koristiti u prostoru knjižnice. Građa se izlaže i posuđuje građu drugim kulturnim ustanovama, a samostan zahtjeva zaštitu te građe te osiguranje. No, međuknjižničnom posudbom građa se

⁵⁷ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Našicama ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

⁵⁸ Fotografija preuzeta sa web stranice: <http://www.nasice.org/lifestyle/kultura/dani-otvorenih-vrata-knjiznice-i-arhiva-franjevackog-samostana-nasice-1910> (posljednji put pregledano 13. 11. 2013.).

ne posuđuje. Nabavlja se kupnjom i putem dara. U knjižnici radi osoba zadužena za njezino svakodnevno funkcioniranje, no ne posjeduje stručno obrazovanje. Ova je knjižnica posebna jer u svojim prostorima održava i manifestacije poput Dana franjevačke kulture. Mato Batorović zaključuje kako će trenutni proces digitalizacije građe unutar Provincije, otvoriti franjevačke knjižnice javnosti te će one postati izvorima istraživanjima u budućnosti.

4. 13. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U KLOŠTAR IVANIĆU

Počeci sadašnje knjižnice Franjevačkog samostana u Kloštru Ivaniću sežu u 1639. godinu, a njezina je posebna vrijednost stručna literatura koju ona čuva. Današnja je knjižnica u potpunosti popisana i na propisni način katalogizirana te je o njoj održan i simpozij 1999. godine i objavljeni su radovi toga simpozija pod naslovom *Knjižnica franjevačkog samostana Kloštar Ivanić*. O navedenom će zborniku radova biti riječi i unutar ovog poglavlja. Knjižnica danas ima oko 5000 naslova, a među njima ima tri inkunabule od kojih je jedan vrlo rijedak primjerak na njemačkom jeziku. Navodim redom vrijedne inkunabule: Jacobus De Voragine *Legenda aurea sanctorum*, Stephan Lanzkranna *Himmelstrasse*, Pelbartus De Themeswar *Sermones Pomerii de tempore et de sanctis*. U riznici franjevačkog samostana u Kloštru Ivaniću, kako navodi fra Vatroslav Frkin u svom članku *Kulturno blago Franjevačkog samostana u Kloštru Ivaniću*, čuva se i *Kronika samostana*, najstariji dio knjige koja bilježi najznačajnije događaje toga kraja. Posebno mjesto u riznici samostana svakako zauzima i *Knjiga čudesa*, koja donosi podatke o pobožnostima prema Majci Božjoj. Navedene dvije knjige fra Frkin svrstava u rukopise koje posjeduje ovaj samostan. Od najznačajnijih tiskanih djela samostanska knjižnica čuva sva četiri sveska djela Hilariona Gašparotija *Czvet szvete*.

Slike Fotografija skenirana iz zbornika radova *Knjižnica franjevačkog samostana Kloštar Ivanić* djelo *Czvet szvete* Hilariona Gašparotija te Biblija prevedena na hrvatski jezik 1831. godine (Matija Petar Katančić)⁵⁹

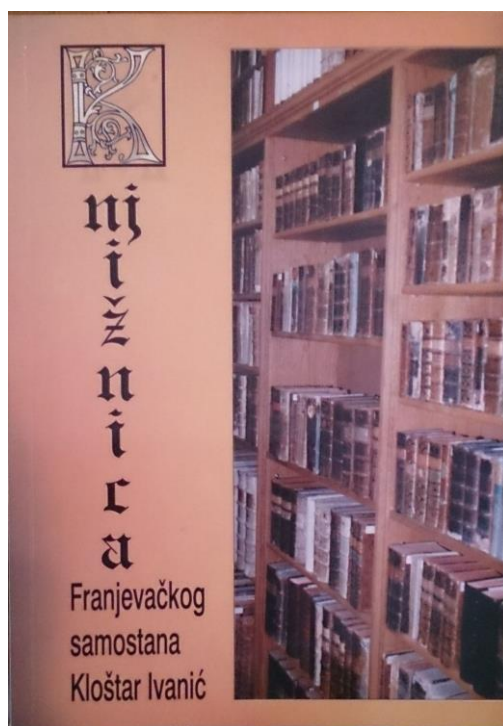
Knjižnica posjeduje oko 150 rijetkih knjiga na hrvatskom i više stotina knjiga na stranim jezicima. Posebno se ističe svojom farmaceutsko-medicinskom literaturom, jer su

⁵⁹ Djela iz zbornika radova *Knjižnica franjevačkog samostana Kloštar Ivanić* skenirala Janja Dimnjaković. (02. svibnja 2014.).

franjevci sve od 1728. pa do 1931. g. držali jedinu ljekarnu u ovom kraju, jednu od najstarijih u Hrvatskoj. Današnja ljekarna Kloštar Ivanića nastavak je te iste ljekarne. Fra Frkin napominje kako je za povijest ljekarništva u Hrvatskoj ova knjižnica od iznimne važnosti, jer čuva djela od 16. do 20. stoljeća. Najkvalitetnija literatura iz područja ljekarništva nabavljena je za samostansku ljekarnu u 18. stoljeću, dok je 1811. godine ljekarna preseljena u posebnu kuću kako bi bila dostupnija građanstvu, a godine 1949. postaje društveno vlasništvo. Franjevačka knjižnica u Kloštar Ivaniću posjeduje fond od 42 knjige iz kajkavske književnosti, naziva se i Rara kajkaviana, jer se sastoji od rijetkih i, po sadržaju i namjeni, različitih kajkavskih djela. Posebnu pažnju fra Vatroslav Frkin obraća na propovijedi, tj. tumačenja Evanđelja te građu koja je služila kao dragocjena priručna literatura svećeniku propovjedniku u kajkavskoj sredini. Posebno izdvaja djelo Matije Markovića, pod pseudonimom poznatijeg kao Štefana Zagrebeca, *Pabulum spirituale* ili *Hrana duhovna na kajkavskom narječju od 1715. – 1734. godine*. Upravo svih pet svezaka tog djela na hrvatskom i latinskom jeziku, posjeduje knjižnica Franjevačkog samostana u Kloštru Ivaniću. Knjižnica posjeduje dva katekizma glasovitoga isusovca Jurja Muliha, čiji dosad najbolji poznavatelj i istraživač života i rada Jurja Muliha, Ivan Fuček to djelo naziva *Veliki Katekizam*. Samo djelo ima 1745 stranica i ujedno je najveće Mulihovo djelo uopće, najveći naš katekizam iz vremena baroka. Knjižnica posjeduje i prvu hrvatsku tiskanu Bibliju iz 1831. godine, koju je preveo franjevac Matija Petar Katančić u šest svezaka. Najstarije djelo koje knjižnica posjeduje je već spomenuto djelo Stephana Lanzkranna *Himmelstrasse* iz 1484. godine, jedna od tri inkunabule koje posjeduje knjižnica. Slova su gotička, dok je sadržaj duhovne tematike. Kao djelo od posebnog značaja svakako treba izdvojiti i djelo Nikole Zrinskog pod nazivom *Adrianskog mora syrena*. Nikola Zrinski djelo je napisao na mađarskom, a parafrazirajući ga na hrvatski preveo Petar Zrinski, koji je djelo i tiskao u Veneciji 1660. godine. Fra Vatroslav Frkin bilježi kako tek Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, knjižnica HAZU i knjižnica Franjevačkog samostana u Kloštru Ivaniću posjeduju ovo iznimno djelo.⁶⁰ Fra Vatroslav Frkin bilježi u svom *radu Povijest knjižnice Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću* kako je popis sačinjen 1987. godine izradila sestra Lidija Bakula koja je popisala 3635 svezaka građe, u koji ona nije uračunala periodiku i kasnije nabavljanu literaturu. Fra Frkin rad u toj knjižnici započinje 1996. godine i bilježi tri inkunabule, 59 stranih rijetkih knjiga, 258 hrvatskih rijetkih knjiga do 1850. godine i 15 slovenskih rijetkih knjiga do 1850. godine. Sva građa već je tada bila smještena u ormare, tj. trezore, a dio građe

⁶⁰ Usp. Frkin, V. Kulturno blago Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću, Kloštar Ivanić, 2009.

smješten je na police te je bila katalogizirana. Sama katalogizacija provedena je prema načinu katalogizacije Nacionalne i sveučilišne knjižnice u Zagrebu, kada se radi o staroj i rijetkoj građi. Ova knjižnica, naglašava fra Vatroslav Frkin, sadrži djela na hrvatskom, latinskom, njemačkom i talijanskom jeziku.⁶¹ Kao što je već ranije spomenuto o knjižnici Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću izdan je i zbornik radova sa simpozija pod naslovom *Knjižnica franjevačkog samostana Kloštar Ivanić*. Zbornik sadrži značajne podatke o knjižnici ovog samostana, a u njemu su objavljivali autori poput Aleksandra Stipčevića, fra Vatroslava Frkina, Drage Pažina, Alojza Jembriha, Kornelija Zvonimira Šojata i brojni drugih. Osvrt na neke članke u ovom zborniku osvrnut ću se u ovom poglavlju.

Slika Naslovnica zbornika *Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić*⁶²

Alojz Jembrih u svom radu pod nazivom *Rara Kajkaviana Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić* piše detaljnije o već spomenutom u ovom poglavlju, a to je specifičnost ove franjevačke knjižnice – literatura na kajkavskom narječju. Autor u uvodnom poglavlju objašnjava od kud i kako djela na kajkavskom jeziku u knjižnici samostana. Iznosi tvrdnju kako su kajkavski pisci svoja djela prvotno prevodili sa latinskog, njemačkog, mađarskog i drugih jezika, točnije prevodili su djela, a potom su ih za potrebe svojih korisnika prerađivali

⁶¹ Usp. Frkin, V. Povijest knjižnice Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić. // *Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić* / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 21. – 24.

⁶² Sliku je skenirala Janja Dimnjaković. (02. svibnja 2014.).

na način da su ih pisali iznova jezikom razumljivim tadašnjem stanovništvu. Više je crkvenih redova tada djelovalo unutar kajkavskog pjesništva, a njihove se duhovne tradicije vide u nastalim djelima. Svakako, napominje Alojz Jembrih, treba izdvojiti pavline i franjevence. Knjižnica Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću, izdvaja autor, posjeduje značajnu količinu građe na kajkavskom narječju. Njihovo postojanje autor vezuje uz postojanje studija moralnog bogoslovlja i studija govornništva, gdje je ta literatura služila za nastavu, a kasnije i za druge aktivnosti franjevac na području Zagrebačke županije (od pastoralnih, katehetskih i propovjedačkih aktivnosti). *Raru Kajkavijanu* knjižnice Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću Alojz Jembrih dijeli na Evanđelja ili lekcionare, Tumačenja Evanđelja ili propovjedi, Katekizme, Živote svetaca, Pobožnosti, Povijest te Školske udžbenike. Četiri se Evanđelja ili *Evangeliumi*-a nalaze u Kloštru Ivaniću te su izdani od polovice 18. stoljeća do sredine 19. stoljeća. Tumačenja Evanđelja na kajkavskom narječju služila su kao dragocjena literatura svećenicima kod propovjedi u tom kraju, zaključuje autor. Ta tumačenja Evanđelja slična su tadašnjim tumačenjima na području središnje Europe, npr. na području Njemačke kada se u propovjedi težilo promicanju praktične pouke temeljene na biblijskim tekstovima. Na području tadašnje Hrvatske tom vrstom literature bavili su se Josip Ernest Matijević i Josip Horvat. Knjižnica čuva i povijesna djela poput *Kronike* Pavla Rittera Vitezovića, koja je služila za poznavanje svjetovne, crkvene i nacionalne povijesti. Osim dosad navedenog knjižnica čuva i primjerke koji su služili u nastavi poput djela *Aritmetike Horvatszke* Mihalja Šiloboda. Alojz Jembrih zaključuje kako je *Rara Kajkavijana* bila od velike pomoći u radu tadašnjim svećenicima, ali i onima koji su ih naslijedili.⁶³ Žarko Dadić piše u svom radu pod naslovom *Djela iz prirodnih znanosti u knjižnici Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću* o prirodnoznanstvenoj literaturi koju ta knjižnica posjeduje te zaključuje kako je ona zapravo povezana sa školstvom. Među najznačajnijim autorima izdvaja Ivana Horvata, čiji su se udžbenici koristili za poduku iz logike, metafizike i fizike: *Institutiones logicae*, *Institutiones metaphysicae*, *Physica generalis*, *Physica particularis*. Knjižnica čuva i udžbenike stranih autora poput Christiana Wolffa i Gaspara Schotta. Kroz stoljeća i nakon prestanka rada škole, franjevci su i dalje prikupljali građu vezanu uz obrazovanje, poput udžbenika iz geometrije Franje Staindala. U knjižnici su sačuvani udžbenici propisani za školovanje kroz 18. i 19.

⁶³ Usp. Jembrih, A. *Rara Kajkavijana u Franjevačkoj knjižnici Kloštar Ivanić*. // Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 37. - 78.

stoljeće najčešće na latinskom jeziku, poneki na njemačkom jeziku.⁶⁴ Posebnu građu knjižnice Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću svakako čine i tezariji, tiskane filozofske i teološke teze uglavnom iz 18. stoljeća, o kojima u svom radu *Filozofske i teološke teze uglavnom hrvatskih autora iz 18. stoljeća* piše Kornelije Zvonimir Šojat. Autor bilježi kako se radi o iznimno rijetkog građi, većinom iz 18. stoljeća. Opisuje građu kao specifične knjige manjeg formata, brošure koje predstavljaju značajne stručne teološke, filozofske, pravne, povijesne, propovjedačke ili druge knjige. Obično se tezariji nalaze uz neku od knjiga, stoga je bilo potrebno mnogo truda autora kako bi ih sve pronašao i zabilježio. Njihov naslov nalazi se na početku ili na polovici naslovne stranice knjige u koju su uvezeni, a započinju riječi *dum* (dok), a označava dodatak koji ide uz određenu knjigu. Obično su to izrazi poput *assertiones*, *positiones*, *conclusiones*, *theses*. Obično se u njima nalazi zahvala onome tko je omogućio njihovo tiskanje. Priličan je broj tezarija koji su izdati u obliku brošura. Knjižnica Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću čuva 65 tezarija, od kojih je 15 filozoskih, a 50 teoloških. Od njih 65, 28 uvezeno je kao zasebna brošura, a ostalih 37 uvezeni su kao privez uz druge knjige. Pisani su na latinskom jeziku, tek ih nekoliko ima u sebi i rečenice na grčkom, hebrejskom i njemačkom jeziku. Tezariji su, zaključuje autor nastali u vremenu kada su se uz samostane nalazile i škole, a neki tezariji čak i donose podatke o radu škola, o društvu, o interesima koji su postojali u vrijeme njihovog nastanka te o filozofskim i teološkim pravcima tog vremena. Filozofski tezariji sadržajem su okrenuti prema pitanju cjelokupne filozofije, govore i o teologiji ili pak obrađuju samo filozofiju prirode, tj. kozmologiju. Teološki tezariji, koji su zastupljeni u većem broju bave se općenito pitanjem teologije, Presvetog Trojstva, sakramenata i slično. Autori tezarija su redovnici te svjetovni kler, od kojih Kornelije Zvonimir Šojat posebno ističe Vjenceslava Sklenskog, Kerubina Dellamartina, Gerarda Židića. Značajnu ulogu imali su i branitelji tezarija poput Petra Katančića. Latinski jezik, kao što je već spomenuto bio je jezik koji su u većini slučajeva pisani tezariji, omogućavao je njihovu upotrebu i diljem samostana tadašnje provincije.⁶⁵ Povijesnim knjigama knjižnice Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću bavio se fra Franjo Emanuel Hoško, dok se zabranjenim knjigama u franjevačkim samostanima bavio Aleksandar Stipčević. Pregled ovog zbornika radova završit ću člankom Tatjane Mušnjak *Konzerviranje i restauriranje knjižničkog i arhivskog gradiva Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić*, s

⁶⁴ Usp. Dadić, Ž. Djela iz prirodnih znanosti u knjižnici Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću. // Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 79. - 84.

⁶⁵ Usp. Šojat, K. Z. Filozofske i teološke teze uglavnom hrvatskih autora iz 18. stoljeća. // Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 85. - 100.

obzirom da je samostanska knjižnica 1994. godine pretrpjela poplavu. Ubrzo je počelo spašavanje građe te su najoštećenije knjige podvrgnute konzervatorsko- restauratorskim radovima. Knjige na kojima su obavljeni konzervatorsko – restauratorski radovi prošle su nekoliko postupaka od ispitivanja papira, do dokumentiranja stanja te odabira načina konzerviranja, restauriranja i uveza. Sami postupci doveli su i do nekih novih saznanja, pa je tako na koricama jedne knjige pronađen fragment inkunabule. Poseban proces koji se vodio prilikom konzerviranja i restauriranja papira je i restauriranje pergamene, čije je restauriranje bilo vrlo osjetljiv posao. Sve su knjige nakon restauriranja uvezane, a rad na svoj građi trajao je pet godina.

O današnjem stanju prilikom svog obilaska knjižnica diljem Provincije zabilješke su zapisali bračni par Lokmer. Juraj Lokmer zabilježio je kako je fond knjižnice zaštićeno kulturno dobro. Najveći dio građe smješten je na drvenim policama, dok se najvrjednija građa nalazi u sefovima. Napominje kako je knjižnica katalogizirana te ističe važnost zbornika te ostalih publikacija koje o njoj postoje. Kako knjižnica još nema prostor koji bi bio namijenjen samo za čuvanje te građe potrebno je riješiti to pitanje, ali i pitanje stručnog osoblja, kako bi knjižnica bila u potpunosti dostupna javnosti.⁶⁶

⁶⁶ Izvješće o knjižnici Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću ustupili su mi Juraj Lokmer i Fila Bekavac – Lokmer.

4. 14. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA U ZAGREBU (KAPTOL)

Franjevački samostan jedan je od najstarijih u Hrvatskoj, a prema nepotvrđenoj tradiciji njegov je osnutak vezan uz boravak svetog Franje u našim krajevima. Franjevci su samostan osnovali najvjerojatnije oko 1242. godine. Od 1900. godine samostan je sjedište provincijala Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Unutar samostana u 17. stoljeću djelovala je škola moralnog bogoslovlja, gdje je profesor bio i Bartol Kašić. U 19. stoljeću samostan i crkva sv. Franje pretrpjeli su potres, te je nakon nužnih popravaka Herman Bolle zacrtao cjelovitu obnovu crkve i njezino preuređenje u stilu obnovljene gotike. Franjevci na Kaptolu duboko su ugrađeni u crkveni život Zagreba. Njihova crkva je vjeronaučni centar za sve uzraste, napose srednjoškolce i studente, mjesto održavanja franjevačkih seminara za evangelizaciju. Samostan je boravište i naših sjemeništara te mladih franjevac koji studiraju na teološkom fakultetu u Zagrebu. Također, franjevački samostan uređuje mjesečnik *Brat Franjo* te vode istoimenu provincijsku izdavačku biblioteku.⁶⁷

Paškal Cvekan u knjizi *Kaptolski franjevci* piše kako postoje tri franjevačke knjižnice, a to su priručna knjižnica, klerička knjižnica i velika samostanska knjižnica. Priručna knjižnica nalazi se na katu franjevačkog samostana te se u njemu čuvaju knjige potrebne redovnicima za propovijedi, a u toj se prostoriji čuvaju i časopisi i priručna literatura. Klerička knjižnica smještena je na drugom katu samostana i čuva literaturu potrebnu za studij teologije, ali čuva i građu iz područja književnosti i povijesti umjetnosti, kao i prva knjižnica i ova je katalogizirana. Velika samostanska knjižnica u vrijeme pisanja ove knjige 1990. godine bila je zapuštena i počela se uređivati, dok je danas i ona kao i još neke knjižnice unutar Provincije uređena prema pravilima knjižničarske struke.⁶⁸

Bračni par Lokmer u rad izdvajaju posebitost ove franjevačke knjižnice a to su inkunabuke koje fond čuva, no u radu pod nazivom *Inkunabule u fondu knjižnice Franjevačkog samostana sv. Franje, Zagreb – Kaptol* bilježe i podatke o knjižnici, ne samo o inkunabulama. Knjižnica Franjevačkog samostana sv. Franje u Zagrebu na Kaptolu broji više od 40 000 jedinica građe. Među rijetkom građu ističu se 15 inkunabula, 180 svezaka stranih knjiga iz 16.

⁶⁷ Usp. Franjevački samostan i crkva na Kaptolu. // Wikipedija: slobodna enciklopedija. http://hr.m.wikipedia.org/wiki/Franjeva%C4%8Dki_samostan_i_crkva_na_Kaptolu. (posljednji put pregledano 04. svibnja 2014.).

⁶⁸ Usp. Cvekan, P. *Kaptolski franjevci*. Zagreb: vl. naklada, 1990.

stoljeća te 400 svezaka hrvatskih rijetkih knjiga, a uz sve to postoji i manja zbirka slovenskih i srpskih knjiga. Oko velik broj svezaka stranih knjiga od 17. do 20. stoljeća također se nalazi u ovoj franjevačkoj knjižnici. Knjige su sređene, zbirke su izdvojene, a građa je kataloški obrađena. Knjižnica posjeduje katalog na listiće. Knjižnica je upisana u Upisnik knjižnica pri Ministarstvu kulture. Trenutno se radi na elektronskoj obradi građi, a dio je već obrađen. Knjižnica nakon posljednje obrade i pregleda građe posjeduje 15 svezaka inkunabula. Najstarija je inkunabula iz 1470. godine i donosi poslanice sv. Jeronima te je u ovom dijelu Europe svojevrsan raritet. Među posljednjim inkunabula koje pronađena je i Rimski misal. Njegov pronalazak otežalo je nepostojanje naslovne stranice te nekoliko posljednjih stranica. Inkunabule koje posjeduje knjižnica pisane su na latinskom jeziku goticom i latinicom. Njihove su teme obično vjerske, vezane su uz kršćanski nauk, ali ima i onih čiji je sadržaj opće kulturni ili prikazuje znanost onog vremena. Gotovo sve su inkunabule iz Franjevačkog samostana na Kaptolu restaurirane, osim posljednje pronađene, koja će također proći postupak restauracije. Knjige se čuvaju u priručnoj samostanskoj knjižnici u sefu te su zadovoljeni svi uvjeti za njihovo očuvanje, a građa je dostupna korisnicima uz prethodno odobrenje gvardijana samostana fra Zdravka Lazića te u nazočnosti knjižničara.⁶⁹

Slika Fotografija jedne od inkunabula knjižnice Franjevačkog samostana u Zagrebu na Kaptolu. **Hieronymus, sanctus: Io. Andree episcopi Aleriensis ad Paulum II.** Venetum pontificem maximum in epistolarum diui Hieronymi primi [-secundi] voluminis recognitionem epistola, Impressum **Rome** opus : in domo Petri & Francisci de Maximis. iuxta campum Flore. presidentibus magistris Conrado Suueyheym et Arnoldo panartz, **1470**, Part I, Zagreb: RI-2*-1⁷⁰

⁶⁹ Usp. Bekavac – Lokmer, F.; Lokmer, J. Inkunabule u fondu knjižnice Franjevačkog samostana sv. Franje, Zagreb – Kaptol. Zagreb, lipanj 2013.

⁷⁰ Fotografija preuzeta iz rada Bekavac – Lokmer, F.; Lokmer, J. Inkunabule u fondu knjižnice Franjevačkog samostana sv. Franje, Zagreb – Kaptol. Zagreb, lipanj 2013.

4. 15. KNJIŽNICA FRANJEVAČKOG SAMOSTANA NA TRSATU

Franjevački samostan na Trsatu zasigurno je jedan od najpoznatijih franjevačkih samostana na području Hrvatske te jedini franjevački samostan Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda na obali Jadrana. Samostan ima bogatu knjižnicu i arhiv jer su u njemu franjevci vodili filozofsku i bogoslovnu školu. Znatan dio knjiga i rukopisne građe stradao je u požaru samostana 1629. godine. Samostanska knjižnica ima 22 inkunabula, a jedna od njih napisana je na hrvatskom jeziku, a objavljena je u Veneciji 1495. godine. Riječ je o poznatom evanđelistaru fra Bernardina Splićanina. Fra Vatroslav Frkin u svom radu *Hrvatski latinisti u knjižnici Franjevačkog samostana na Trsatu* piše kako su temelje današnje trsatske franjevačke knjižnice postavili fra Josip Stuparinić i fra Mihovil Kumar te fra Franjo Glavinić, dok je najveći broj djela za trsatsku knjižnicu nabavio fra Petar Francetić. Danas je franjevačka knjižnica na Trsatu jedna od najbolje uređenih i očuvanih.

Slika Unutrašnjost knjižnice Franjevačkog samostana na Trsatu⁷¹

Danas na obradi radi umirovljena knjižničarka, a upravo je početak kataložne obrade građe unutar same provincije krenuo upravo iz samostanske knjižnice na Trsatu pod vodstvom File Bekavac – Lokmer.

⁷¹ Samostanska knjižnica. // Svetište Majke Božje Trsatske. <http://www.trsat-svetiste.com/knjiznica.htm> (05. svibnja 2014.).

5. KATALOŽNA OBRADA ZBIRKI RIJETKIH KNJIGA U KNJIŽNICAMA HRVATSKE FRANJEVAČKE PROVINCIJE SV.ĆIRILA I METODA

Hrvatska franjevačka provincija Svetog Ćirila i Metoda na području Republike Hrvatske u svakome od samostana posjeduje 21 knjižnicu sa starim fondom od oko 230.000 svezaka, a među tim knjigama je i 117 inkunabula, te značajan broj knjiga od 16. do 19. stoljeća, među kojima se posebno ističe Zbirka hrvatskih rijetkih knjiga i Zbirka knjiga iz 16. stoljeća. Želja je franjevacu sačuvati tu rijetku i posebnu građu te je dati na korištenje javnosti, što se dosad i nekoliko puta potvrdilo u prethodnim poglavljima ovog rada. Uprava Provincije radi na fizičkom uređivanju prostora knjižnica, a započela je i bibliografsku obradu te građe kako bi ti zapisi, a kasnije i sama građa u digitaliziranome obliku bili dostupni na mreži. Cijeli je projekt započeo 2011. godine, kada je započela i obrada u programu CROLIST u dvije knjižnice onoj u Požegi i onoj na Trsatu. Teži se širenju projekta po cijeloj Provinciji kako bi i ostali samostani mogli građu koju posjeduju i čuvaju dati na korištenje javnosti. Cilj je od 2013. godine do 2015. godine obraditi u svim knjižnicama Provincije inkunabule, hrvatske rijetke knjige i knjige iz XVI. i dio XVII. stoljeća kako bi se ti zapisi našli u zajedničkom elektroničkome katalogu *Knjižnice Hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirila i Metoda, Zagreb*, odnosno u Skupnome katalogu hrvatskih knjižnica. Kada se projekt realizira bogatstvo koje posjeduju knjižnice Hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirila i Metoda bit će dostupno znanstvenim i kulturnim djelatnicima što u Hrvatskoj, što u svijetu.

Na računalu poslužitelju, koje je smješteno u Rijeci, naziva *Franjo* smještena je baza podataka, tj. zajednički katalog Provincije, odnosno bibliografska i normativna baza. Svi zapisi iz baze Franjo nalaze se i u CROLIST-u, koji jedini ima razvijen program za obradu stare hrvatske građe i zasniva se na UNIMARC standardu s mogućnošću povezivanja s digitaliziranim oblikom građe. Građa se obrađuje u sustavu zajedničke katalogizacije i preuzimanja zapisa prilikom čega su na raspolaganju bibliografski i normativni zapisi iz kataloga CROLIST, a time se štedi vrijeme obrade, dobiva na kvaliteti i ujednačenosti zapisa, olakšava rad i dobiju se zapisi s potpunim bibliografskim i materijalnim opisom obrađenoga primjerka, koji je potom odmah dostupan na mreži. Prilikom obrade svaka jedinica građe dobiva svoju signaturu koja se sastoji od skraćenice pojedine samostanske knjižnice i oznake rasporeda, tj. zbirke u kojoj se ta jedinica građe nalazi. Prilikom elektroničke obrade građe, teži se očistiti knjigu od prašine malim usisavačem ili temeljitije s posebnom četkom te je prije povratka na mjesto umotati u poseban bezkiselinski papir, ukoliko je oštećena. Nositelji

ovog zaista opsežnog posla su knjižničari s iskustvom u obradi stare knjige, koji znaju latinski i njemački jezika te starih pisama poput gotice. Želja je Provincije da se u projekt uključi čim više lokalnih knjižničara, što smo već mogli vidjeti u prethodnim poglavljima, poput knjižničarki u Varaždinu, Slavonskom Brodu, Požegi i Našica. U današnje vrijeme teško je očekivati pomoć lokane vlasti, što je pak vidljivo na primjeru Samobora, gdje knjižnica polako propada. No, kako napominju autori ovog članka Fila Bekavac – Lokmer i Juraj Lokmer, da bi projekt uspješno zaživio u svim samostanima potrebno je slijediti primjere gore navedenih gradova, gdje se vidi uspješna suradnja Provincije i gradskih vlasti, s ciljem da se franjevačke knjižnice urede što fizički, što kataložno i da se otvore i daju na korištenje javnosti. Dosad su knjižnice bile uglavnom smještene u klauzurama, zatvorenim dijelovima samostana, pa će ovim projektom doći do njihovog otvaranja i stvaranja njihove dostupnosti javnosti, točnije znanstvenicima, djelatnicima iz područja kulture, obrazovanja, studentima, učenicima, novinarima, ali i običnim građanima koji se zanimaju za ovu posebnu vrstu građe. Njihovo uređivanje doprinosi i bazi podataka pri Nacionalnoj i sveučilišnoj knjižnici pod nazivom Hrvatske baštinske zbirke. Očekuje se da će krajem 2015. godine biti unutar CROLIST-a oko 7 tisuća novih bibliografskih zapisa, koji će pokazati bogatstvo i multikulturnost koju posjeduju franjevačke knjižnice diljem Hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirila i Metoda.

U 2013. godini obrađeno je oko 90-ak inkunabula, izvršena je obuka pet knjižničara suradnika na projektu, postavljene su nove radne stanice u pet samostana, obrađeno je oko 1400 svezaka građe iz kategorije Hrvatske rijetke knjige. Sljedeće godine, dakle 2014. godine teži se obraditi oko 2500 svezaka građe Hrvatske rijetke knjige, oko 500 svezaka iz zbirke Knjige 16. stoljeća, proširenje edukacije na još tri knjižničara. Dok se za sljedeću godinu, 2015. planira se obrada 500 svezaka iz zbirke *Knjige 16. stoljeća*, obrada oko 2000 naslova iz zbirke *Knjige 17. stoljeća* te daljnja obuka još dva knjižničara za rad u CROLIST-u.⁷²

⁷² Usp. Kataložna obrada zbirke rijetkih knjiga u knjižnicama HFP Sv. Ćirila i Metoda. Tekst su mi na korištenje ustupili Fila Bekavac – Lokmer i Juraj Lokmer. (05. svibnja 2014.).

ZAKLJUČAK

Kako je cilj ovog rada bio prikazati doprinos franjevačkih knjižnica Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda, vjerujem da sam u tome i uspjela, s obzirom da je neosporno kako franjevačke knjižnice posjeduju neprocjenjivo blago na svojim policama. Vidjeli smo kako su franjevci od početka svog boravka na hrvatskom tlu povezani sa društvom u kojem djeluju te da od kasnog srednje vijeka sudjeluju i promiču razvoj kulture, znanosti, obrazovanja i ljekarništva. U ovom radu prikazano je petnaest franjevačkih knjižnica, ono što one čuvaju i posjeduju među svojim policama te kakvo je njihovo stanje bilo nekad te kakvo je danas, teže li one obradi građe koju posjeduju te otvaranju svojih vrata javnosti. Zahvaljujući projektu koji se provodi zadnje dvije godine diljem knjižnica Provincije do toga će u nadolazeće vrijeme doći. Želja je i provincijskog knjižničara i arhivara fra Vatroslava Frkina upravo da knjižnice otvore svoja vrata javnosti, da građu koju posjeduju daju na korištenje i ostalom građanstvu, ne samo redovnicima. Zahvaljujući entuzijazmu bračnog para File Bekavac – Lokmer i Josipa Lokmera franjevačke knjižnice u Provinciji na putu su ostvarivanja tog cilja, što će biti velik doprinos hrvatskoj kulturi i znanosti s obzirom da će se građom u samostanima diljem Provincije moći koristiti učenici, studenti, nastavnici, znanstvenici i svi oni koje zanima građa koju te knjižnice čuvaju. Svakako treba istaknuti i spremnost pojedinih samostana da sudjeluju u anketi koja prati ovaj rad. No, isto tako treba posebnu pažnju obratiti na one knjižnice koje ne idu dobrim putem, one u kojima građa propada, poput knjižnice Franjevačkog samostana u Samoboru, gdje gradska vlast još uvijek nije prepoznala važnost očuvanja i zaštite građe koju knjižnica posjeduje, a koja bi mogla biti značajan doprinos kulturi i turizmu samog grada.

Upravo na primjerima knjižnica u Požegi, Kloštru Ivaniću, Slavonskom Brodu, Trsatu i Našicama može se vidjeti želja i težnja franjevaca da knjižnice otvore javnosti. One su dosad u potpunosti obrađene, uređene i smještene u adekvatne prostore kako bi se građa koju čuvaju mogla koristiti. Franjevci izlažu na raznim izložbama i daju svoju građu na posudbu za razne izložbe i drugim samostanima, uz određene uvijete. Izdano je i nekoliko zbornika o djelovanju pojedinih franjevaca, o knjižnicama unutar Provincije, no svakako je najviše radova o franjevačkim knjižnicama i njihovoj građi dosad napisao knjižničar i arhivar Hrvatske franjevačke provincije Sv. Ćirila i Metoda, fra Vatroslav Frkin, koji i dalje predano radi na očuvanju i katalogiziranju građe. Njemu su se zadnjih godina pridružili i umirovljeni

knjižničari Fila Bekavac – Lokmer i Juraj Lokmer, koji su pokrenuli i cijeli projekt uređivanja knjižnica diljem Provincije. Dosad su se njihovom radu priključili knjižničari narodnih knjižnica u nekoliko gradova, a želja je da se taj broj poveća kako bi se još detaljnije i brže moglo raditi na obradi građe.

Nadam se da će ovaj rad prikazati i potaknuti daljnje djelovanje fratara na području cijele Hrvatske te da će briga o knjižnicama rezultirati još većim otvaranjem knjižnica javnosti, njihovom dostupnošću, ali i težnjom da se ta posebno vrijedna građa očuva i štiti prema pravilima struke, a tamo gdje projekt još uvijek nije zaživio, nadam se da će i redovnici i lokalna vlast pronaći načina da se on ostvari.

IZVORI I LITERATURA

- Belaj, V.** Razvoj franjevaštva na području hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. U: *Franjevci hrvatske provincije sv. Ćirila i Metoda*, ur. Fra Franjo Emanuel Hoško, Marija Mirković, Vitomir Belaj. Zagreb: Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 1992.
- Bekavac – Lokmer, F.; Lokmer, J.** Inkunabule u fondu knjižnice Franjevačkog samostana sv. Franje, Zagreb – Kaptol. Zagreb, lipanj 2013.
- Bekavac – Lokmer, F.; Lokmer, J.** Kataložna obrada zbirke rijetkih knjiga u knjižnicama HFP Sv. Ćirila i Metoda.
- Bobin, C.** Najmanji od najmanjih. Zagreb: Teovizija, 2003.
- Bratulić, J., Damjanović, S.** Predgovor: Značenje franjevačkih knjižnica u kulturi Sjeverne Hrvatske. U: *Frkin, V., Holzleitner, M. Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda*. Zagreb: HAZU, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2008., str. 5.
- Cvekan, P.** *Franjevci u Karlovcu*. Karlovac, Izdaje Paškal Cvekan, 1979.
- Cvekan, P.** *Kaptolski franjevci*. Zagreb: vl. naklada, 1990.
- Čelanski, T.** *Životopis sv. Franje* Dostupno na:
<http://www.ofm.hr/juniorat/images/knjige/celano%201.pdf>;
<http://www.ofm.hr/juniorat/images/knjige/celano%202.pdf> (05. svibnja 2014.).
- Dadić, Ž.** Djela iz prirodnih znanosti u knjižnici Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću. // *Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 79. - 84.*
- Frkin, V.** *Arhiv i knjižnica franjevačkog samostana u Iloku. Zbornik radova Dani Julija Bebešića, Muzej grada Iloka, 2006.*
- Frkin, V.** *Knjižnica franjevačkog samostana u Čakovcu. // 350 godina franjevaca u Čakovcu / gl. urednik Stjepan Hranjec. Čakovec: Franjevački samostan Čakovec, 2010.*
- Frkin, V.** *Knjižnica franjevačkog samostana u Krapini. Prilog franjevaca povijest Krapine. Posebno izdanje časopisa Kaj, Zagreb, 1992.*
- Frkin, V.** *Knjižnica franjevačkog samostana u Slavonskom Brodu. Zbornik radova sa znanstvenog skupa o Slavonskom Brodu u povodu 750. obljetnice pisanog spomena imena Broda, Slavonski Brod, 2000. Hrvatski institut za povijest – podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje, Muzej brodskog Posavlja, Slavonski Brod.*

- Frkin, V.** Knjižnica franjevačkog samostana u Vukovaru. Vukovar- hrvatska baština i perspektive razvoja, Zagreb- Vukovar, 2007. Institut društvenih znanosti Ivo Pilar, urednici Dražen Živić, Ivana Žebec.
- Frkin, V.** Knjižnica virovitičkog samostana. Međunarodni simpozij 725 godina franjevacu u Virovitici, HAZU, Zavod za znanstveni i umjetnički rad u Osijeku, Franjevačka provincija sv. Ivana Kapistrana, Budimpešta, Franjevački samostan u Virovitici, Virovitica, 2005.
- Frkin, V.** Kulturno blago Franjevačkog samostana u Kloštar Ivaniću, Kloštar Ivanić, 2009.
- Frkin, V.** Povijest knjižnice Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić. // Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 21. – 24.
- Frkin, V.** Radovi u samostanskoj knjižnici, Župni list župe i samostana Presvetog Trojstva, Karlovac, 2010. , godina II, br. 12.
- Hoško, F. E.** Franjevci i poslanje Crkve u kontinentalnoj Hrvatskoj. Zagreb: Kršćanska sadašnjost, 2001.
- Hoško, F. E.** Uvod: Dragocjeno blago franjevačkih knjižnica gornje Hrvatske. U: Frkin, V., Holzleitner, M. Bibliografija knjiga hrvatskih autora u knjižnicama Hrvatske franjevačke provincije sv. Ćirila i Metoda. Zagreb: HAZU, Hrvatska franjevačka provincija sv. Ćirila i Metoda, 2008., str. 20.
- Jančula, J.** Crkva sv. Petra i franjevački samostan Dostupno na: : http://zupa-cernik.net/index.php?option=com_content&view=article&id=48:knjiznica&catid=1:zupa&Itemid=95 (Poslijednji put pregledano 06. 11. 2013.).
- Jagec, L.** Franjevci kao čuvari hrvatske knjige. Izložba knjižnih rariteta iz knjižnice franjevačkih samostana u Varaždinu 15.10.-15.11.2012., Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović Varaždin, Franjevački samostan u Varaždinu, 2012.
- Jembrih, A.** Rara Kajkavijana u Franjevačkoj knjižnici Kloštar Ivanić. // Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 37. - 78.
- Krtalić, M.; Čop, T.; Hasenay, D.** Organizacijske pretpostavke zaštite knjižne baštine u samostanskim knjižnicama. // Libellarium, III, 2 (2010), str. 113.- 134.
- Matanić, A.** Na izvoru franjevačke duhovnosti. Split: Symposion, 2003.
- Šepl, I.** Arhiva i knjižnica franjevačkog samostana u Samoboru. Zagreb, lipanj 1991. (stručni rad)
- Škrinjar, Lj.** Franjevački samostan i crkva svete Katarine u Krapini. Portal Hrvatskog kulturnog vijeća. Dostupno na: <http://www.hkv.hr/reportae/lj-krinjar/8459-franjevaki->

[samostan-i-crkva-svete-katarine-u-krapini-.html](#) (Posljednji put pregledano 30. listopada 2013.).

Šojat, K. Z. Filozofske i teološke teze uglavnom hrvatskih autora iz 18. stoljeća. // Knjižnica Franjevačkog samostana Kloštar Ivanić / urednik Dragutin Pasarić. Kloštar Ivanić: Franjevački samostan Kloštar Ivanić, 2000. Str. 85. - 100.

Štimac, J. Knjižno blago franjevačkog samostana u Varaždinu. Izložba knjižnih rariteta iz knjižnice franjevačkih samostana u Varaždinu 15.10.-15.11.2012., Gradska knjižnica i čitaonica Metel Ožegović Varaždin, Franjevački samostan u Varaždinu, 2012.

Dani otvorenih vrata knjižnice i arhiva Franjevačkog samostana u Našice. Dostupno na:

<http://www.nasice.org/lifestyle/kultura/dani-otvorenih-vrata-knjiznice-i-arhiva-franjevackog-samostana-nasice-1910> (posljednji put pregledano 13. 11. 2013.).

Franjevci (31. 03. 2013.) Dostupno na: <http://hr.wikipedia.org/wiki/Franjevci> (26. 05. 2013.).

Franjevački samostan i crkva na Kaptolu. // Wikipedija: slobodna enciklopedija.

http://hr.m.wikipedia.org/wiki/Franjeva%C4%8Dki_samostan_i_crkva_na_Kaptolu.

(posljednji put pregledano 04. svibnja 2014.).

Povijesni pregled. Dostupno na: <http://www.ofm-sv-jeronim.hr/tko-smo-mi/pastoralno-djelovanje-2/> (26. 05. 2013.).

Povijest župe. Dostupno na: [http://zupa-](http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=55)

[nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=55](http://zupa-nasice1.hr/index.php?option=com_content&task=view&id=14&Itemid=55)

(posljednji put pregledano 13.11.2013.godine).

Predstaviti vrijedno knjižno blago. Dostupno na:

<http://www.samoborskiglasnik.net/razgovor.asp?datum=20110703&tempg=2011> (Posljednji

put pregledano 30. listopada 2013.).

Samostanska knjižnica. // Svetište Majke Božje Trsatske. [http://www.trsat-](http://www.trsat-svetiste.com/knjiznica.htm)

[svetiste.com/knjiznica.htm](http://www.trsat-svetiste.com/knjiznica.htm) (05. svibnja 2014.).